

واشنا

نفس راعوان

واشنا

ظفر اعوان

نسٹعلیق مطبوعات

فیروز سنٹر، غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور

nastalique786@gmail.com

0300-4489310/0331-4489310

مرے سینے بچ کن دا ورد ہويا
میں پتھر وچ خدا نون لبھ رہیا واں
میں راہواں وچ پنا مطلب نہیں رُلیا
میں تیری واشنا نون لبھ رہیا واں

ن وَالْقَلَمَ وَمَا يَسْطُرُونَ

جملہ حقوق محفوظ نہیں

کتاب دانناں : واشنا
شاعر دانناں : ظفر اعوان
منگھ پتا : عمران شناور
پہلی وار : مارچ 2022ء
چھاپن ہار : حاجی منیر پرنٹنگ پریس، لاہور
مئل : 700 روپے
امریکی ڈالر : 30
پورو : 25
ڈنمارک کرونا : 200

فیروز سنٹر، غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور
nastalique786@gmail.com
0300-4489310/0331-4489310

نستعلیق مطبوعات

سرگی ویلے دی ہوا اے تیرے ناں
سجرے پھل دی واشنا اے تیرے ناں

اپنے گھر والی

سمیرا ظفر اعوان

دے ناں

رات نوں جاگن دے عادی سارے میرے نال نیں
چن نہیں تے فرکیہ ہو یا تارے میرے نال نیں
نہر کنڈھا چانی خشبو تے چیتڑ دی ہوا
توں جے میرے نال ویں تے چارے میرے نال نیں

فہرست

11	انجم سیسی	✦	واشنا دا شاعر
15	پروفیسر صغیر تبسم	✦	مدہوش کردین والیاں غزلاں
20	اعظم ملک	✦	ظفر اعوان.....کئی عمر داوڈ اشاعر
25	علی احمد گجراتی	✦	واشنا دا ونجارا.....ظفر اعوان
32	ڈاکٹر جمیل احمد پال	✦	ٹھنڈے ٹھار دیس دا نگھا شاعر
36	رانا جہانگیر منظر	✦	ظفر اعوان تے اوہدی شاعری
39	ڈاکٹر نبیلہ رحمان	✦	واشناست سمندر پار دی
42	حافظ صادق فدا قادری	✦	ظفر اعوان.....اک امیر شاعر
45	ارشاد احمد نیازی	✦	مان جوگ پنجابی شاعر
51		✦	میرے دل نوں قرار دے مولا
53		✦	حق دارستہ دکھایا بادی ﷺ نے
55		✦	میں جووی منگیا درود پڑھ کے
57		✦	پُرانا اے رستہ پُرانی اے منزل
59		✦	اے ویلا نہیں آیا اے خمیہ نہیں لانے
61		✦	بڑا مصروف ساں میں یار پرسوں
63		✦	ہڈاں توں ماس کھو کے مرضاں نے کھالیا
65		✦	میں ساہواں چوں قضا نوں لہرہیا واں

- 67 مکیا ناہیں ٹھار چیتز آ گیا اے ❀
- 69 نوں کہہ کے پرانی لکھر رہیاواں ❀
- 71 رات نوں جاگن دے عادی سارے میرے نال نہیں ❀
- 73 نبھرے نوں چن لیا اے سورج نوں رول کے ❀
- 75 توں کہہ رہیا ایں جس نوں پھلاں دی واشنا ❀
- 77 آندے ہوئے نبھیریاں نوں بھال کے ❀
- 79 اس واروی تساں نے تکیا نہ پیرجی ❀
- 81 ویڑھے دے وچ کھڑا سی تری یاد آگئی ❀
- 83 جدوں جاواں میں پگ داشملہ نیواں کر کے جاناواں ❀
- 85 کسے مورت کسے پتھر بنایا ❀
- 87 اوہنے ہر بھید چھاپ دتا اے ❀
- 89 ترے توں او لھے ہو کے زندگی مینوں گوارا نہیں ❀
- 91 زمانے بھرتوں زراں اس ہو کے ❀
- 93 ساتھوں وکھرا سوچدا اے مار دو ❀
- 95 جدوں او در نہیں جاندا ❀
- 97 ایہ جو دنیا تے مارو ماری اے ❀
- 99 پا کے پورا اوہ بھارا آندا اے ❀
- 101 دیویاں دے پیٹھاں لکے نبھیریاں توں ڈر رہیاواں ❀
- 103 میری اکھ نے سراب تکیا اے ❀
- 105 ایہو کہہ رہے نیں سبھ بھیراویلا آئے گا ❀
- 107 گالھ دے بدلے چ حاضر ہے سلام ❀
- 109 ایہو ڈرکھا گیا سوچدے سوچدے ❀

- 111 جتنی مستی شراب دے وچاے ❀
- 113 تُوں سبھ توں دکھراہو دیں گا اسانوں ایہ بھلیکھاسی ❀
- 115 رَل کے بہندے سی یار عیداں تے ❀
- 117 تینوں کہواں تے کیہ کہواں تُوں تے مری سُنہا نہیں ❀
- 119 کھڈاری نہیں مداری اے ❀
- 121 چُھے چ پچا کے پُھو کی یاداں دی ڈائری ❀
- 123 جدوں جووی دکھایا ویکھیا اے ❀
- 125 ایہ نہ کہہ بے بسی دا ویلا اے ❀
- 127 بڑی ڈاڈھی اے مہوری ❀
- 129 پیسیاں دی بھٹکھی اے جمہوریت ❀
- 131 اکھاں چوں ہور ہی اے برسات بیلو ❀
- 133 کالج دے زمانے توں ہاں دیوانہ ترا میں ❀
- 135 ماڑے نوں حق جے دیندا دستور دیس دا ❀
- 137 ہونے گا جگمگ بنیر آس رکھ ❀
- 139 محبتاں دا حساب کرنیں کمال کرنیں ❀
- 141 میں اپنی نیند وچکن جا رہیا واں ❀
- 143 پارساواں دا دور جاری اے ❀
- 145 ترے بارے جدوں سوچاں گا بہہ کے ❀
- 147 تُوں وعدہ اپنا نبھاونا اے بہار آون توں پہلے پہلے ❀
- 149 غریباں دا نہیں احساس تینوں ❀
- 151 رو لیں نہ ہور یار غیراں دے ساہمنے ❀
- 153 تگڑے ہوں بھاویں ماڑے وک رہے نیں ❀

- 155 تماشنے تے تماشا ہورہیا اے ❀
- 157 تینوں ماساگل نہ پچھی رہن دے ❀
- 159 میں جیکراستخارہ کیتا ہوندا ❀
- 161 یا تے پورا حساب ہووے گا ❀
- 163 تری ہر گل تے جی آکھاں ❀
- 165 جو سٹناسی اوہ رکھیا جا رہیا اے ❀
- 167 کسے تھاں فیصلے ہوندے پئے نیں ❀
- 169 میں لمیاں پوڑیاں چڑھدارہیاواں ❀
- 171 نہ پاویں رُعب فوجاں دا ڈراوے دے نہ بمباں دے ❀
- 173 پیڑاں پیڑاں ڈھیر پیڑاں ❀
- 175 رکھ کے کتاں تے واگ مڑیا نہیں ❀
- 177 سٹنوں دیکھاں تے ٹیس اٹھدی اے ❀
- 179 خاب ہوئے نیں تارتا مرے ❀
- 181 ویدکولوں دو انہیں لہتی ❀
- 183 تیری اکھ دا بے نیر ہوندا میں ❀
- 185 کیتی ہوئی گل دُبارا کر دے پئے نیں ❀
- 187 میں لے کے ہار فرٹیشن تے جاندا ❀
- 189 مٹی نوں لال کیتا پھلاں دا خون کر کے ❀
- 191 چچھان ❀

واشناداشاعر

کچھ اکھراںج ای ہوندے نیں، لکھینے، بولینے یا پڑھینے تے اوہ اپنے معنے اگھاڑ کے ساہمنے آکھلوندے نیں، واشناوی ایسے طراں دا اک شبد اے، جو ہونٹھاں تے آن توں پہلاں ای آل دوا لے کھلر جاندا اے، تے جے ایہ واشنا شاعری راہیں تہاڈیاں اکھاں ساویں کاغشاں تے مہک رہی ہووے تے فر واشناوی ظفر اعوان جے اپنی مٹی وچ گھنے ہوئے پنجابی متردے نروئے تے سجرے حرفاں وچ بکھے ہوئے حرفاں راہیں شعر بن بن تہاڈے من وچ گھلدی ہوئی اپڑے تے فر پڑھن والیاں نہال تے ہونا ای ہے۔ اوہدا اک شعر ویکھو:

میں راہواں وچ بنا مطلب نہیں زلیا

میں تیری واشنا نوں لہ رہیا واں

پنجاب یونیورسٹی دے مشاعرے دا پڑجیاسی، مشاعرے دے سٹیج تے میرے کھے پاسے اک نوجوان بیٹھاسی، جمان نے ڈنمارک توں آئے شاعر دا کہہ کے مانگ اوہدے ساہویں کردتا۔

ایہ نہ سمجھیں تھڑ کے آیاں

میں منزل تو مڑ کے آیاں

میں دریا تے کاٹھی پائی

لوکاں بھانے رڑ کے آیاں

ایہ اوہ شعر سن جہاں نے ظفر اعوان دا میرے نال تعارف کروایا۔ ایس توں بعد اوہنے "دھی جوہوئی" دی ردیف والی غزل سنا کے میلہ ای لٹ لیا۔ میں ظفر اعوان بارے اودوں ای اندازہ لالیا سی کہ ایہ لے پینڈا دارا ہی اے، جہڑا راز ہواں دیاں کٹھنیاں نوں جرن دی ہمت وی رکھدا اے تے منزل دے حصول دا قصد وی کردا اے۔

اے کجھ دیر تھی ریت اُتے ہور ٹرنا اے
اے صحرا نہیں مگیا اے خیمے نہیں لانے

ظفر اعوان پنجابی تے اردو دا سوہناتے سلکھا شاعر اے، ایہ اوہدی شاعری دی ستویں کتاب اے۔ اوہ شعر دیاں رمزیاں تے تکنیکی باریکیاں نوں وی جاندا اے، اوہنے ایس کتاب وچ کئی بحر اندرغزلاں کہہ کے ثابت کردتا اے کہ اوہدی شعر نال لگن سچی اے۔ ایہو لگن اوہنوں اک دن بہت اگے تیک لے جائے گی۔ ظفر اعوان دی شاعری بارے بہت کجھ لکھیا جاسکدا اے پر میں چاہواں گا کہ اوہدے کجھ شعر تہاڈے سامنے رکھاں تے تسیں اوہناں نوں پڑھ کے اوہدے خیالاں دی اڑان دا آپ اندازہ لاسکو۔

نہر کنڈھا چاننی خشبو تے چیتڑی دی ہوا
توں جے میرے نال ویں تے چارے میرے نال نہیں

کویں ٹھٹ ساہویں تینوں بھیرا کہندا
جے کلا ٹکریں تے ٹوکاں گا بہہ کے
میں نعرے لائے نہ دعوے کیتے
میں عشق کھٹیا درود پڑھ کے

جو رت تری نوں پسینہ کر کے نچوڑ دا اے
توں اوہنوں جی جی جناب کرنیں کمال کرنیں

مرے شعراں چوں خون رسدا اے
حرف ہوئے نیں آر پار مرے

میں ہر صورت محبت امن، دل جوئی دا حامی آں
جے فروی لڑنا پے جاوے میں گھرتوں مر کے جاناواں

ایسی وی گل نہیں میں جمیا سی بے زباں
میں چپ دی پیپنی نوں کھٹیا اے بول کے

توں مینوں میٹا فکشن بارے دَسدا
میں تینوں شعر لکھے دے سُناندا

مینوں راہواں سچ موت آنی ایں
مینوں جوگی شراب دتا اے

میں صحراواں دے دکھڑے جاندا واں
میں ریتاں اُتے پانی لکھ رہیا واں

دھتیاں دے گھر وساندا میں بڈھا ہو گیا
میرا بڑھاپا میرے پُتراں نیں کھا لیا

میں اپنی نیند وچن جا رہیا واں
میں وڈے خاب ویکھن جا رہیا واں

ویکھ کے پھلاں نوں چیتے آوندی اے
مینوں اک ٹیار چیتز آ گیا اے

ایہو اے میری پونجی ایہو کمائی اے
شعراں بنا میں کجھ وی کھٹیا نہ پیر جی

بہار آئی تے بلھے باہو فرید وارث نوں وی پڑھاں گا
میں شو داہر گیت گاونا اے بہار آون توں پہلے پہلے

سنگھ لینا واں میں اکثر شیشی نوں کھول کے
رکھی اے سانہج کے میں وصلوں دی آشنا

ظفر اعوان دے ہر شعر چوں اک نزوئی آشنا آئی رہی اے، رب سوہنا ایس آشنا
نوں دیساں پردیساں وچ وسدے سچھے پنجابی متراں تیک اپڑاے، ڈھیر مبارکاں ویر جی۔

انجم سلیمی

راولپنڈی پنجاب، پاکستان

28 فروری 2022

مدہوش کر دین والیاں غزلاں

اک پاسے چُپ کھلری اے، اجیہی چُپ کہ وحشی درندیاں دے ڈر دین والے پرچھوویں پریاں ورگے ریشمی تے نرم و ملائم پنڈیاں نوں نوہندراں مار مار لہو لہان کر دیندے نیں پر ڈردیاں زنجیراں چ جکڑیاں بکھیاں چوں سی نہیں نکلدی۔ سفید کپا ہواں دے کھیتاں دے بنیاں تے لشکدیاں کر پاناں ساوی رت چ ڈبیاں نیں تے چوہدریاں دے ڈیرے توں لے کے انھیریاں چ ڈبیاں کچھریاں تیکر چُپ ہی چُپ ہے نہ کوئی چیک ہے نہ کوئی کراٹ ہے۔

دو جے پاسے شور ہے، سڑکاں تے گڈیاں موٹراں تے جنگلاں چ چنگھاڑاں مار دے سوراں ورگا بے ہنگم شور، کوئی آواز ایسی نہیں جہدے نال روح نوں قرار آجائے، آل دوالے دے سارے منظر ڈاروں وچھڑی کونج دی طرح تڑف رہے نیں۔ اجیہے ہمس مارے سمے اندر اچانک اک پاسیوں پہاڑاں چوں ڈگدے پانیاں دی طرح جھرنیاں جے سازاں دی آواز آندی ہے، جویں دور کتے بہت دور حسین وادیاں چ کوئی مُجتاں دی شہنائی وچارہیا ہووے تے باغاں چ کھڑے پھلاں تے بیٹھیاں رنگ برنگیاں تتلیاں دی مُسکان نشیلی "واشنا" دی اُنگل پھڑکے چار پھیرے پھیل گئی ہووے۔ شور مُکد اگیا، چُپ نوں شعراں دے ساز لُھدے گئے۔ تھوڑا ہور دھیان نال سُنیاتے بڑے ہی پیار نال دلا سے تے مجبوریاں دے اکھراں چ گُھنے ہوئے کجھ شعر دلاں چ نقش ہوندے گئے۔

اے کچھ سال اس چندری محبت توں کنار ا کر
 ایہ پاپن خون پیندی اے، ایہ پچیاں دا تماشا نہیں
 مرے کچھ فرض نیں جھڑے میں ہر صورت نبھانے میں
 ذرا مصروف ہاں اے کل ترے کولوں میں نسیا نہیں

ورہیاں دا پینڈا کٹ کے اپنی مٹی دی "واشنا" توں دور پردیس دی پیہ کٹن والے ظفر
 اعوان دی ہتھلی کتاب "واشنا" دیاں مدہوش کردین والیاں غزلاں دے شعر پڑھے تے
 انج جاپیا جو یوں وگدے دریاواں دے پانیاں دیاں لہراں تے بہہ کے حیاتی تلکدی جا رہی
 ہے۔ کوئی روک نہیں، کوئی میل نہیں، صاف شفاف تے رُوحاں وانگر پاک، دیسوں پردیس
 ہون والیاں دے دکھ الیکدے ہوئے ظفر اعوان بڑی برجستگی نال آکھدا ہے کہ

جس نے کرنا سی درد دا داؤ

لا کے پیڑاں نوں جاگ مڑیا نہیں

قدر وصلوں دی اوس توں پچھو

جس دا ظفر جی سہاگ مڑیا نہیں

اجو کے لکھیاریاں چ "وڈے وڈے" معروف تے "مہان" لکھیاریاں نوں فعلن
 فعلن دے چکر چوں باہر کڈھن لئی ظفر اعوان دی ایہ کتاب اجو کے شاعراں نوں نہ صرف
 نویں راہ دکھاوے گی سگوں ایس گھٹن زدہ ماحول چ تازہ ہوادا بکا ثابت ہوو گی۔ ظفر اعوان
 نے ایس کتاب چ کوئی 20 دے قریب بحراں ورت کے اجو کے پنجابی لکھیاریاں نوں
 حیران کر دتا ہے تے اجو کی غزل دے متھے نوں نہ صرف مہنگیاں ٹومباں نال سجادتا ہے سگوں
 پنجابی غزل دا سرفخر نال اچا کر چھڈیا ہے۔

اکھاں چوں ہو رہی اے برسات بیلو

یاداں دی کڈھ رہیاں واں خیرات بیلو

اج اپنے اپنے گھرنوں جی بھر کے دیکھ لو
اج رات کُوج والی اے رات بیلو

ظفر اعوان دی شاعری سچ سمندر اے دے پانیاں دی شوک، صحراواں دا تاپ،
برہوں دی ہوک، سحری سویر دی لکھ چوں اُگدے سورج دیاں آساں بھریاں کرناں، پوہ
ماگھ دے پالیاں سچ کھیتا تے ڈگدی اوس، ہاڑ جیٹھ دیاں دھپاں دی کاٹ تے چیتر سچ
کھڑے پھلاں دی مسکان انگر آئیاں لیندی محسوس ہوندی ہے۔ موضوعات نوں نوں اپن
تے دلاں دے تار ہلا دین والیاں بحر اں دے رنگ پنجاہ دے سارے موسماں طرح
اپنے حصار سچ لے لیندے نیں۔

سفر کولوں ڈر کے جو بیٹھے نیں رہندے
اوہ کہندے نیں ایہو کہانی اے منزل!
جدوں بھید "الا" دا توں پایا تے دیکھیں
ترے چکھے آپے ای آنی اے منزل

ظفر اعوان دی شاعری سچ تشبیہاں تے علامتاں دی بھر مار ملدی ہے۔ جو یں کسے
پنڈ دی ٹیاردے کنکاں ورگے رنگ تے سونے چاندی دے گہنے سجا کے اوہنوں ووہٹی بنا دتا
جاوے، اپنی مٹی توں دور بہت دور رہ کے وی اوہ اپنے سینے سچ اپنے وسیب، اپنی رہتل تے
اپنے پنجاہ نوں دھڑکدا محسوس کردا ہے۔ برقاں وانگر ٹھردے چلھیاں دا دکھ تے کچے
ویڑھیاں سچ کھلو تے رُکھاں دیاں سُنکدیاں ٹہنیاں تے روندے کر لاندے پنچھیاں دے
کلیجہ چیر دین والے ہاڑے سن کے ظفر اعوان دی اکھ کجھ جاندی ہے۔ اوہ کدی ہواواں سچ
سندے چٹے کالے بدلاں ول دیکھدا ہے۔ کدی کچی مٹی وانگر بھر دے پنڈیاں چوں جھاتی
ماردے ہڈاں ول دیکھدا ہے تے کدی ڈر دین والیاں شاماں دی کالک سچ ڈُبن والے
سورج نوں دیکھ کے ہولی جی آکھدا ہے:

ہڈاں توں ماس کھو کے مرضاں نے کھا لیا
باقی جو بچ گیا سی سوچاں نے کھا لیا
نھیرے دا ہو رہیا اے پرچار ہر جگہ
سورج دی روشنی نوں شاماں نے کھا لیا

ظفر اعوان کسراں اپنے وسیب دیاں ہواواں توں دکھ رہ سکدا ہے۔ اوہدے اکھراں
چوں اوہدے کھیتاں دی کنک دی "واشنا" محسوس ہوندى ہے۔ اوہدے شعراں چ وگدے
پانیاں دی چال بدلاں دے رنگ تے دھرتی دی صرف دھمک ہی محسوس نہیں ہوندى سگوں
اوہدی اکھ پورے منظر تے ٹکی ہوئی جا پدی اے:

ایس واری وی تساں نے تکیا نہ پیر جی
ایس واری وی میں کھل کے ہسیا نہ پیر جی
پکی کنک تے کاہنوں آیا اے لشکدا
کچی تے جھڑا بدل و سیا نہ پیر جی

اکھراں چوں "واشنا" ایویں ہی نہیں پھڈدی تاریاں دے نال تڑنا پیندا ہے۔ جگر دالہو
چھان کے تسے خاباں دے بھھاں تے دھر کے صدیاں دی پیاس بجھانی پیندی ہے،
ساہواں دے وچ وسن والیاں تصویریاں نوں نہیریاں چ دفنا کے دیسوں پردیس دیویاں
چے لہو بن کے سڑنا پیندا اے فیر کتے جا کے "واشنا" محسوس ہوندى ہے۔ ایہو گل ہے کہ
عمر اں دا پینڈا اکھدا وجود تیز ہواواں چ رکھاں دے پتراں وانگر کنبن لگد پیندا ہے۔ تھکن
دی اک نال اکھاں سرخ انگارے وانگوں بھڑکن لگ پیندیاں نیں پر منزلاں چھچھنسن والا
ظفر اعوان ہمت نہیں ہاردا سگوں بڑے زور نال آکھدا ہے کہ:

اے کجھ دیر تتی ریت اُتے ہو رٹنا اے
اے صحرا نہیں مکیا اے خیمے نہیں لانے

بہاراں ورگا جو بن سمندراں دے اوس پار گزار دین والا ظفر اعوان اپنی جوانی دے
کناریاں تے کھلو کے اپنے پنجاب ول بڑیاں حسرتاں تے چاہواں نال وکھ رہیا ہے۔
بھئی اکھ دیاں پکاں میٹ کے آکھ دا ہے کہ:

واج مینوں جد وی ماری پریتاں
ٹُریا مین موسماں نوں ٹال کے
آخری ویلے وطن نوں جا رہیاں
یورپاں دے وچ جوانی گال کے

ظفر اعوان نے ایس کتاب "واشنا" چ اپنے آپ نوں اجو کے شاعراں چ اک منفرد
تے مہان شاعر دے طور ساہنے لیا ندا ہے تے پنجابی غزل نوں اک نویں لیک تے ٹوردتا
ہے، ایہڈی خوبصورت شاعری دی کتاب چھاپے چاڑھن تے میں ظفر اعوان نوں مبارکباد
پیش کردا ہاں، مینوں یقین ہے کہ ظفر اعوان دی ایہ کتاب پنجابی غزل چ تھر تھلی پادے گی۔
کیونکہ ایہناں بحراں چ غزلاں لیکن والا ظفر اعوان اپنے رب اگے ہتھ بندھ کے کھلوتا اکوورد
جی جا رہیا ہے کہ:

واشنا جھٹے میرے اکھراں چوں
مینوں ایسی بہار دے مولا

پروفیسر صغیر تبسم

بہاولنگر

22 فروری 2022

ظفر اعوان..... نکلی عمر دا وڈا شاعر

کوپن ہیگن ڈنمارک وچ وسن والے جگت دھمی شاعر ظفر اعوان ہوراں دی پنجابی شاعری دا مسودہ میرے سامنے پیا ہویا اے، ایہ کتاب "واشنا" دے ناں توں چھاپے چڑھن جا رہی اے۔ مینوں ایس کتاب دی بڑے چراں توں اڈیک سی کیوں جے ظفر اعوان سیالکوٹ دی مٹی وچوں پنکر یا اوہ لوٹا اے جہڑا پردیس دیاں ہجراں ماریاں تپدیاں دو پہراں وچ وی ودھ کے اک گھن چھاواں رکھ بن گیا اے۔ جہدی چھاں وچ کئی مسافر آندیاں جاندیاں اپنا تھکیواں لاہندے نیں۔ ایہنے نہ صرف پنجابی وچ سگوں اُردو وچ وی بڑاناں کمایا اے، ایہدے اُردو وچ تن مجموعے "چھپ کے نامنا کھٹ چکے نیں۔ ایہدے پنجابی وچ وی تن ای مجموعے دنیا بھر وچ پنجابی بولن تے پڑھن والیاں دے سینے ٹھار چکے نیں۔ ہتھلی کتاب "واشنا" جہدے بارے میں اپنے وچار سا تجھے کر رہیا واں، ایہدیاں ساریاں ادبی رُجھاں دی خشبو کھلاردی پئی اے۔

ظفر اعوان صرف لکھن پڑھن تک ای نہیں رہیا، ایہ ادبی ثقافتی تنظیم "بیلی" وی چلاندیا پیا اے تے "چائن" دے ناں تے یوٹیوب دے چینل راہیں وی لوکائی دیاں راہواں رُشنا نڈا نظریں آندا اے، ایہ دن دا مطلب اے وے کہ جتھے جتھے ایہنوں لگدا اے کہ ایہ ماں بولی دے حق دی گل کر سکدا اے، ایہ او تھے او تھے ہی پہلی صف وچ سبھ توں اگے کھلوتا ہوندا اے۔ مینوں "واشنا" اک بہت دکھری طرحاں دی کتاب لگی اے، مینوں جا پدا اے کہ ایہدے ایس سارے کم دے پچھے اک جذبہ لکھیا ہویا اے جنہوں ورت کے ایہ اپنی شاعری تے ماں بولی نوں اک خاص جگہ تیک لے کے جانا چاہندا اے۔ ایہدے ایس جتن نوں سمجھن لئی ایہدے دو شعر ویکھو:

میرے سینے نوں ٹھار دے مولا

مینوں ایسی بہار دے مولا

میرے دل نوں قرار دے مولا

واشنا پھٹے میرے اکھراں چوں

ظفر اعوان دی ایہو بے قراری ایہنوں دو جیاں توں بہت اگے لے کے جا رہی اے۔ مینوں پورا یقین اے پئی ایہ ایہنوں جے ہور بہت اُتاں تیکر لے کے جاوے گی۔ ایس کتاب وچ اک ہور وی بڑی خاص گل اے جہڑی تہاڈے لئی بہت اچھی ہووے گی اوہ ایہ کہ ایہنے بہت ساریاں بحر اں ورتیاں نیں، پنجابی شاعری وچ فعلن فعلن دی بحر وچ بہت سارا کلام ملدا اے، بہت ساریاں بحر اں نوں پنجابی شاعری نال موزوں نہیں سمجھا گیا۔ ایہدے وچ کوئی برائی نہیں پر کجھ پنجابی دشمنان ایہ گل وی بنا لئی کہ پنجابی شاعری دو جیاں بحر اں وچ نہیں کیتی جاسکدی تے خورے ایہ پنجابی شاعری دی کجی اے۔ ایہ گل صوفی شاعر اں توں بعد سید تنویر بخاری تے کجھ ہور شاعر اں نے اپنی شاعری راہیں غلط ثابت کر دتی پراجو کی شاعری وچ بہت ساریاں بحر اں وچ شاعری کرن والے ناں انگلاں تے گنے جاسکدے نیں جنہاں وچوں ایہ شاعری دا پراگا دے کے ظفر اعوان ہوراں اپنی اُچیری تھان بنا لئی اے۔

"واشنا" نوں پڑھ کے مینوں انج لکیا اے کہ ظفر اعوان علم شعر تے علم عروض دا استاد وی اے، جنہیں بحر اں نوں سکھ کے تے ڈاھڈی شعری مشقت کر کے اپنی کتاب "واشنا" نوں اوس تارے ورگا بنا دتا اے جنہوں ویکھ کے مسافر اپنے سفر اں دے نقشے بناون گے۔ ظفر اعوان دی ایس کتاب توں بعد کئی ہور شاعر ایہدے پیراں دے نشاناں تے ٹر کے ایہدے ورگا کم کرن گے تے ماں بولی نوں اوس منزل تے لے جان گے جہڑا ادبدا حق اے۔ انج تے ایہ ساری دی ساری کتاب ای پڑھن والی اے، کوئی اک شعرو ی انج دا نہیں جہڑا پڑھن والے نوں چس ناد یوے پرونگی دے طور تے دو شعر ویکھو:

دھی ملن واسطے جدوں آئی اپنی پگ نوں وچھایا ہادی ﷺ نے
 اُس دا بوہا اے ابن بو طالب شہر جہڑا وسایا ہادی ﷺ نے
 میں جوں جوں ایس کتاب دا مسودہ پھولدار ہیا، ایہدے بارے لکھن دا سوچدار ہیا
 تے مینوں لکیا کہ مینوں اوہ لفظ نہیں بھڑھے جہڑے لکھ کے میں ایہدہ حق ادا کر سکاں، ظفر
 اعوان میرے توں عمر وں نکا اے پر شاعر "وڈا" اے۔ میری سدھراے پئی ساڈی نویں
 پیڑی ظفر اعوان تے اوہدے فن نوں پچھانے۔ جہڑا دنیا بھر چ سانون کیہا جاندا اسی کہ پنجابی

شاعر صرف اک دو بحر اس وچ ای لکھدے نیں تے باقی بحر اس کولوں ڈردے نیں پر جسراں ظفر اعوان نے ساریاں بحر اس نوں نبھایا اے اوہدی مثال گھٹ ہی ملدی اے۔ تسیں جوں جوں ایس کتاب نوں پڑھدے جاؤ گے تہانوں میریاں کہیاں ہونیاں گلاں سچیاں لگن لگنیاں۔ ثبوت دے طور تے ایہناں دے دو شعر ہور ویکھو:

اے موسیٰ و عیسیٰ محمد ﷺ دے والی   ترے تخت دی راج دھانی اے منزل
مدینے توں ٹر کے جو کر بل گئے سی   ظفر اوہناں نے ای پچھانی اے منزل

اسی تھے ظفر اعوان نے "فعولن فعولن فعولن" دی بحر وچ کر بلا دا پورا فلسفہ بیان کردتا اے، ظفر اعوان میرے جانن والیاں وچوں شاید کوئی پہلا ای بند اے، جہدے بارے میں ایسراں کہہ سکنا واں کہ اس دا بٹھ تے وطنوں باہر اے پراوہدی روح پنجال پانیاں دی واسی اے۔ اوہدے ہر ساہ وچ پنجاب دی واشنا موجوداے۔ کجھ ہور شعر ویکھو:

آخری ویلے وطن نوں جا رہیاں   یورپاں دے وچ جوانی گال کے
موم دا باوا بنا وِتا ظفر   اوہنے مینوں بانہواں دے وچ ڈھال کے

کے سوہنے تے سلکھنے ڈھنگ نال ایہنے ایس خیال نوں نبھایا جہڑا کہ پوری دنیا وچ سن والے پنجابیاں نوں اپنے دل دی آواز لگے گی۔ ایہ جسراں اہلبیت نال اپنی عقیدت دا اظہار کر دا اے، اوہ ایہدے کلام چوں ہمیش دسد اے۔ ایہ کئے ہی سوہنے قافیے تے ردیفیاں نوں ورتدا اے جہڑے کہ عام ورتوں توں بلکل ہٹ کے نیں۔ ایہ تن شعر ویکھو:

انھیرے پھٹ پئے سی دیویاں چوں   پڑھی جس ویلے میں اخبار پرسوں
میں ہوکا "یاعلیٰ" دا لاونا ایس   پھڑے جاون گے سبھ غدار پرسوں
اجے میں سان تے بیٹھا واں ظفری   پھڑاں گا فیر میں تلوار پرسوں

جذیبیاں نوں تے سدھراں نوں جس وچ نال ایہ لفظاں دے بانے پواندا اے، اوہناں دے چوغے رنگد اے تے فیروہناں دی خوبصورتی نوں ویکھ کے کشش ہوندا اے۔ ایہدا ایہ سارا عمل مینوں کوئی مصوری یا جاوگری لگدا اے، ایہ فوٹواں بناندا جاندا اے، ایہدے ہر شعر دی اک اپنی مورت اے، تسیں ایہدا جہڑاوی شعر پڑھدے او، اوہ تہاڈیاں سوچاں وچ اوہ ہی منظر الیک دیندا اے۔ مینوں لگدا اے ظفر اعوان شاعر ای نہیں ایہ

ایس شعروچ ظفر اعوان سانوں صوفی سیانف دس رہیا اے کہ تسیں جدھر وی دیکھو
گے تہاڈا کعبہ اودھر ہی ہوئے گا جیکر تسیں اپنیاں غرضاں تے قابو پایا۔

ظفر اعوان "ظفر" نوں تخلص دے طور تے وردا اے پر کدی کدی اپنے آپ نوں
پیار نال ظفری وی لکھدا اے کہ جسراں اک نکا جیہا بال ایہدے ساہمنے بیٹھا ہوئے تے اوہ
اونوں پوری بے تکلفی نال بکھار ہیا ہوئے۔ ایہد اجدوں دل کراے اپنے آپ چوں باہر نکل
کے اک نیانے داروپ دھار لیندا اے تے فراوہدے نال گلاں کرنیاں شروع کر دیندا
اے، اپنے آپ نوں متاں وی دیندا اے، جھڑیاں کہ بہت ضروری ہوندیاں نیں، خود کلامی
ہی شاعر نوں زندہ رکھدی اے، اللہ جانے ایہ گراہیہ نوں کتھوں لہھیا اے۔

ظفر اعوان پنجابیاں داماں اے، ایہنوں اک ہور تھارڑا دینا وی بن دا اے کہ ایہ یورپ
چ رہ کے اکھاں نوں چُنیاں کر دین والیاں روشنیاں توں متاثر نہیں ہو یا، اوہ ایہدیاں اکھاں
نوں انھاں نہیں کر سکیاں سگوں ایہ ہور سجا کھا ہو گیا اے، او تھے رہ کے ایہنے اپنی ماں بولی نال
اپنا رشتہ ہور گورھا کیتا اے، ایہ او تھے رہ کے وی جسراں اپنی مٹی نال جڑیا اے، ایہ سانوں
کدی وی دور نہیں جا پیا۔ میں باقی صدیقی ہوراں دی اک نظم نال اپنی گل مکاواں گا۔

اُچیاں کندھاں

ڈک نہ سکن

پھلاں نی خشبو

مالک ساڈے ویر ظفر اعوان نوں لمی حیاتی دیوے تے ایہدے اکھراں دی واشنا
حداں تے سر خداں ٹپدی رہوے۔

اعظم ملک

بانی پنجابیکا اکیڈمی اسلام آباد۔ پاکستان

28 فروری 2022

واشناد اونجارا.....ظفر اعوان

کائنات وچ موجود ہر شے دا اک جوہر ہوندا اے۔ اس جوہر راہیں اس شے دی پچھان کیتی جاندی اے۔ اس جوہر تے اس شے دی قدر، مل تے اہمیت پرکھی جاندی اے۔ ایہ جوہر اس شے دی ہوند، بقا تے ودھا دا ضامن ہوندا اے۔ کسے وی شے دے جوہر نوں پرکھن یا حاصل کرن لئی اس نوں اس دا مزاج منگھ رکھدیاں ہو یاں اک خاص عمل چوں گزاریا جاند اے۔ اس عمل چوں گزرن دے بعد اس شے دا ست یا جوہر ساڈے سامنے آوندا اے۔ اک شاعر دی ذات سوچ خیال مشاہدے تے شعور دا جوہر اس دی شاعری راہیں ساڈے سامنے آوندا اے۔ شاعر دا شعر پڑھ کے یاسن کے اسیں اس دی ذات دے اندر لگے انسان بارے جان سکے آں۔ کہ اوہ کیہ اے؟ تے کیہ چاہندا اے؟

ہن جدوں اسیں جھاتی مارنے آں ظفر اعوان ہوراں دی شاعری ول تے سانوں اک البیلا منگھ تے بے چین روح نظری آوندے نیں۔ ہر دم کجھ نہ کجھ کر گزرن والا مزاج تے سفر اور محنت تے یقین رکھن والی ذات ظفر اعوان دی پچھان ایں۔ اُس دی شاعری اس گل تے گواہ اے کی ایہ شاعر چراں تیکر اپنی ذات اپنی سوچ دی بقا تے ودھائی جتن کر رہیا اے۔ میں پورے ایمان نال کہنا واں کہ ظفر اعوان دی شاعری اس نوں چراں تیکر زندہ رکھے گی۔ کیوں جو اس نے اپنی ذات دا جوہر پکاون واسطے خود نوں سے تے فن دی جس کٹھالی وچوں گزاریا اے اس دے بعد اُس دا شعری طور تے امر ہو جانا ہی اس دا مقدر اے۔

ظفر اعوان شعراں دے داج نوں کتاب دے ویڑھے داج وانگوں کھلاردا نظری آوند اے۔ تے فیر ہر ذوق والے مزاج نوں ایہ داج ویکھن داسدا وی گھلد اے۔ ظفر اعوان شاعری وچ کوئی نواں ناں نہیں۔ اس دی شاعری دی واشنا چار کوئی کھنڈ چکی اے۔ شعری کھیتز وی نکی عمرے پولی پیریں آن والا ظفر اعوان اک شعری ادب وچ اک مضبوط تے مان جوگ حوالہ اے۔ دِھیمے انداز تے تکھے مزاج دا شاعر ظفر اعوان پنجابی اردو دوویں کھیتز وچ اکو جیہی مانتا کھٹ داہویا اگے ودھ رہیا اے۔ ایہ سفر تے یقین رکھن والا شاعر اے۔ اس شعری سفر وچ ہن تیک ایہناں دے تن پنجابی شعری پراگے چھپ چکے نیں۔ اردو شاعری وچ وی ایہناں دیاں تن کتاباں مارکیٹ وچ آچکیاں نیں۔ پہلی اردو کتاب 2004 وچ چھپی سی۔ اس توں بعد ظفر نے کچھ مڑ کے نہیں ویکھیا۔

مسافر وانگ ہنڈیا اے مرا پل پل حیاتی دا
 جے اک منزل تے اپڑاں تے نواں فر چا سفر بھٹے
 (علی احمد گجراتی)

ساڈے ہتھ وچ ظفر اعوان ہوراں دا چوتھا پنجابی شعری پراگا "واشنا" اے۔ واشنا اک مہک اک خشبو بن کے ساڈے ذوق دیاں ساہواں نوں معطر کردی اے۔ ظفر اعوان اک بے چین روح اے۔ اس روح نے ماں بولی دی سیوالئی شعر دا پڑ متھیا تے اس وچ کچھ نہیں ہٹیا۔ وگی دے طور تے کجھ شعر ویکھنے آں کہ ظفر اعوان دی سوچ دا پکھنو جدوں اڈاری ماردا اے تے اس دی پرواز کئی اُچی ہوندی اے۔

آوندے ہوئے نہیریاں نوں بھال کے
 شاموں شامیں بیٹھاں دیوے بال کے

چانن نال نہیرے دی لکراک ازلی کردار اے۔ نہیرے وچ دیوا بلانا ہمیش اک اوکھا کم رہیا اے۔ نہیرے دی بھال ہو جان توں بعد جدوں ایہ طے ہو گیا کہ نہیر آنا ای آنا ایس

فیر کیوں نہ اس نوں ڈکالان دا آہر کیتا جاوے۔ ایسے واسطے ظفر اعوان شاموں شامیں دیوے بال کے بیٹھا اے تاں بے ویلے سرچانن دی لاٹ نھیرے داسینہ چیر سکے۔ ایسے غزل دا اک ہور شعر ویکھو تے حیاتی دے اک اٹھلے تے کدی نہ بھلن والے سمے دی فلم اپنے ذہن دی اسکرین تے چل دی ویکھو:

تُوں بنائی سی جو آٹے دی چڑی
رکھی اے اج تیک میں سنبھال کے

جگ منی گل اے کہ شاعر سماج دی اکھ ہوندا اے۔ تے جدوں ایہ کجھ انہونی ہوندی ویکھدا اے تے اس نوں اک دھڑک کو جیہا لگ جاندا اے۔ اس تے شاعر چپ نہیں وٹدا سگوں سیٹے بلہاں چوں وی چیک پنیدا اے۔ تے حق بات نوں نکھیر کے ای رہندا اے۔
شعر ویکھو:

رات صدیاں توں ای چوراں دی حمایت کر رہی اے
میں تے دن وچ پن والے ڈاکیاں توں ڈر رہیا واں

اس شعر وچ ظفر اعوان دے اشارے ول دھیان بے اپڑ جاوے تے فیر شعر داسنیہا نویں سوچ ول لے جاندا اے۔ تغزل ہمیش توں ای شاعری دی جان رہیا اے۔ تے اس نال ای شعر دی دنیا داسنپن اے۔ ظفر اعوان دے ہاں شاعری دا ایہ کجھ وی بھرواں ملدا اے۔ اک شعر ویکھو:

مرے اکھراں چوں خشبو آرہی اے
میں پھلاں دی جوانی لکھ رہیا واں

ایسے غزل اک دو بے شعر وچ ساڈی سوچاں دے راہوار دی مہار پھڑ کے ظفر اعوان اک ہور ای دنیا وچ لے جاندا اے۔ جتھے ساڈی سوچ دیاں تلیاں سڑ دیاں محسوس ہوندیاں نہیں تے اسیں اپنے من وچ کوئی سیک جیہا محسوس دے ہاں۔

میں صحرا دے دُکھڑے جان دا ہاں
میں ریتاں اُتے پانی لکھ رہیا ہاں

اپنی عبارت وچ ایہ شعر سمجھونی دے کئی بھید لکھوئی بیٹھا اے۔ معاشرت دے اک
بندن جوگ پکھنوں ظفر اعوان نے اپنی سیانف نال الیکیا اے کہ بندہ جتھے اپنے ماٹے تے
پینے کسب تے شرمندہ ہو جاندا اے او تھے اس دے اندر سُدھاردی سوچ وی جم پیندی اے،
شعر ویکھو:

اوبدے ویڑھے وی بیرے اُگ پئی اے
روڑے سڈا سی جھڑا گھار مرے

شعراں راہیں مکروہ چھریاں دے نقاب چیرنا شاعر دا ای کم ایں۔ پٹھلے شعر وچ ظفر
اعوان ہوراں نے منظر تے پس منظر دوواں دی حقیقت دوسطراں وچ بیان کردتی اے۔

توں جو پنچنا اے ناچ تیرا نہیں
تیرے پچھے کوئی مداری اے

ہن اسیں اک کتاب دا اک دو جا پاساوی ویکھنے آں۔ اس کتاب وچ ظفر اعوان
ہوراں اک عام لکیر توں ہٹ کے پنجابی شاعری لئی کجھ وکھر اکرن دی سوچ سوچی۔ اوہ سی
پنجابی شاعری وچ عروض دا ورتارا۔ عام طور تے پنجابی شاعری دا 90 فیصد یا اس توں ودھ
حصہ اکو بھرتے لکھیا گیا یا لکھیا جا رہیا اے۔ ظفر اعوان ہوراں اپنی فنی پختگی دا ثبوت دیندے
ہوئے پنجابی شاعری وچ عام ورتی جان والی بحر وچ اک وی کلام نہیں کیا۔ سگوں اس توں
ہٹ کے اپنی اس کتاب دے کُل 70 کلام وچ 8 بحر اں دے 20 اوزان ورت کے پنجابی
لکھاریاں لئی اک نویں راہ متھی اے۔

بحر ہزج وچ 5 اوزان تے 25 کلام کہے نیں۔

بحر رمل وچ 5 اوزان تے 12 کلام کہے نیں۔

بحر خفیف وچ 17 کلام کہے ہیں۔

بحر جمیل وچ 3، بحر مضارع وچ 10، متقارب وچ 1، متدارک وچ 1 تے رجز وچ

1 کلام کہا ہے۔

مزید اوزان دی ونڈ کجھ ایسراں ایں:

- (4 غزلاں) مفاعیلین مفاعیلین
 (5 غزلاں) مفاعیلین مفاعیلین مفاعیلین مفاعیلین
 (14 غزلاں) مفاعیلین مفاعیلین فاعولین
 (1 غزل) فاعلن مفاعیلین فاعلن مفاعیلین
 (1 غزل) فاعلاتن فاعلاتن
 (3 غزلاں) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 (1 غزل) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 (5 غزلاں) فاعلاتن فاعلاتن فاعلن / فاعلات
 (1 غزل) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
 (17 غزلاں) فاعلاتن مفاعلن فاعلن
 (2 غزلاں) مفاعلاتن مفاعلاتن
 (1 غزل) مفاعلاتن مفاعلاتن مفاعلاتن
 (1 غزل) مفاعلاتن مفاعلاتن مفاعلاتن مفاعلاتن
 (8 غزلاں) مفعول فاعلاتن مفعول فاعلن
 (1 غزل) مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن
 (1 غزل) مفعول مفاعیلین مفاعیلین فاعولین
 (1 غزل) مفعول فاعلاتن مفاعیلین فاعلن

(1 غزل)

فعول فعول فعول فعول

(1 غزل)

فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن

(1 غزل)

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

شعری چس مانن لئی کجھ شعرونگی دے طور تے دیکھو:

میں بیڑی سگرٹ سگار تک نوں وی ہتھ نہ لاواں
توں میرے اگے شراب کر نہیں کمال کرنیں

مرے شعراں چوں خون رسدا اے
حرف ہوئے نیں آر پار مرے

توں نرم گندلاں لیا دے مینوں سر ہوں دے نسرن توں پہلے ڈھولا
میں ساگ رج رج کے کھاناں ایں بہار آون توں پہلے پہلے

بے حیائی فیشن تے جھوٹھ اعلیٰ ظرفی اے
ہور اس توں ودھ کے کیہ ماڑا ویلا آوے گا

خورے چناب نال ترا کیہ اے سلسلہ
گجرات میں گیا سی تری یاد آ گئی

جدوں جاواں میں پگ دا شملہ نیواں کر کے جانا واں
میں دھی رانی دے سوہرے پنڈ بڑا ای ڈر کے جانا واں

تک کے اساڈی حالت سورج وی ہس پیا اے
چھاواں نوں لبھ رہے آل رُکھاں دا خون کر کے

تُوں جتھے جانا ایں رنگِ خشبو وی نال جاوے
تُوں اک دے پھل نوں گلاب کرنیں کمال کرنیں

ظفر اعوان ہوراں پنجابی شاعری دی جھولی وچ ایہ انملا نویکلا تے مان جوگ شعری
پراگا پاکے جتھے پنجابیاں لئی اک آدردا کم کیتا اے او تھے اپنی فنی چٹنگی دے نال نال اپنے
پنجابی پیاردا دی بھرواں دکھالا کیتا اے۔ اجو کے سہ پنجابی شاعری واسطے اپنی محنت کرن
والے روح گھٹ ای نظری آون گے۔ ظفر اعوان پنجابی بولی تے پنجاب دی دھرتی دامان
اے۔ ڈھیر ساری سلاہنا دے نال ڈھیر دعاواں۔ آس اے کہ ایہ واشنا دبی پڑو وچ ڈھیر ماننا
کھٹے گی۔

کس کس چڑھائیاں نیں کس کس نے سہکنا

ونجارا جان دا اے بانہواں دی واشنا

اس شعر وچ شاعر دی فکری اڈان کس نہج تے وے؟ اس دے معنیاں دی گہرائی تے
گیرائی کیا اے؟ ایہ گل قاری تے چھڈنے آں۔

میں راہواں وچ بنا مطلب نہیں زلیا

میں تیری واشنا نوں لہہ رہیا واں

آس وند: علی احمد گجراتی

بانی و صدر دل دریا پاکستان رجسٹرڈ

22 فروری 2022

ٹھنڈے ٹھار دیس دا نگھا شاعر

بدیساں وسدے پنجابی شاعراں دی گنتی اج پنجاب اندر کسے وی وڈے شہر اندر پنجابی شاعراں نالوں گھٹ نہیں۔ چنگی شاعری دا حساب لایا جاوے تاں اوس پاسیوں وی کوئی گھانا نہیں۔ سچی پچھوتاں بدیس وسدے شاعراں دے کلام وچ اک گن ودھ ہوندا اے تے اوہ اے اپنے پنجاب دا ہیر وایاں نا سٹلجیا۔ ایہ نعمت پنجاب اندر بیٹھے شاعراں نوں نصیب نہیں کیوں جے دیس دے دکھتاں پردیس جا کے ای پتا لگدے نیں۔ جدوں سرہیوں دیاں گندلاں توں لے کے کھوہی دے شربت ورگے پانی تیکر، سارا کچھ ہتھوں نکل جاندا اے۔ معمولی جہیا پھیرا لاکے سبزی وچکن والا جہدی ہیک اتھے اسیں سنناوی پسند نہیں کردے، اوہدی اواز وی بدیس جا کے یاد آوندی اے۔

پنجاب دے بگھر وپت، روزی روٹی دے مسائل پاروں باہر جان نوں مجبور نیں۔ ظفر اعوان وی ایہناں ای پنجابی پتراں وچوں اک نیں جو پنجاب ورگے نگھے تے سوہنے دیس نوں چھڈ کے ڈنمارک ورگے ٹھنڈے ٹھار دیس رہن نوں مجبور نیں۔ ڈنمارک یاں ہور یورپی دیساں دے اپنے گن نیں پر پنجاب، پنجاب ای اے۔

میںوں نہیں پتا ظفر اعوان نوں پردیس نے شاعر بنایا اے یاں فیر شاعری دا گن اوہناں اندر اتھے ای موجود سی تے پردیس جا کے لشکیا، ایہ گل کپی اے کہ اوہناں دی شاعری اک حساس دل دی اجہی کوک اے جہوی سدھی دل چوں نکلدی تے دل وچ جا اُتردی اے۔

پر دیس جا کے وی اوہناں نے دیس نال گوڑھا تعلق قائم رکھیا اے۔ دیس اندر رہوں والے ہر مسئلے نوں اوہ اپنے دل اتے محسوس کر دے تے اپنے شعراں وچ پروندے نیں۔

مٹی نوں لال کیتا، پھلاں دا خون کر کے
نھیرے نوں پٹ رہے آں، رنگاں دا خون کر کے

بجناں دے متروی بجناں ورگے ہوندے نیں۔ ہزاراں سال توں انسان نوں اپنے متراں دے متراں وچوں اپنی متروی خشبو محسوس ہوندى اے۔ ظفر اعوان وی ایس خشبو نوں اے منجے محسوس کر دے نیں۔

توں کہ رہیا ایس جس نوں پھلاں دی واشنا
میںوں اوہ لگ رہی اے بجناں دی واشنا

اج حساس لوک ملکی حالات توں مایوس نیں پر ظفر اعوان دے کلام وچ مایوسی دی بجائے اک آس تے روشنی اے جھڑی تعمیری چیز اے۔ اوہ جدوجہد اتے یقین رکھ دے نیں کیوں جے اوہناں نوں یقین اے کہ رات مکن والی اے۔

دیویاں دا تیل پورا کر دیا رہ
ہون والا اے سویرا آس رکھ

ساڈا شاعر ویکھد اے کہ اج دا مسلمان، مذہب دے اچھاڑ نوں تال لئی پھر دا اے پر مغزول دھیان نہیں دیندا۔ اسیں قرآن پاک نوں خشبوواں لاکے تے ریشمی اچھاڑاں وچ رکھ دے آں پر اوہ دے اُتے عمل دی توفیق نہیں ہوندى تاں اوہ انج دے شعر الیکدے نیں۔

حیاتی داسبت سکھنا سی جس توں
غلاف وچ اوہ رکھیا جا رہیا اے

ڈنمارک جا کے وی ظفر اعوان ہوراں دے من اندر پنجاب وسدا اے۔ پنجاب دے دریا وچ دتے گئے پنجاب وچ مہاجراں دیاں ہیڑاں دیاں ہیڑاں آکے ایہدی ڈیوگرانی

تبدیل کر رہیاں نیں، پنجاب دی اپنی بے تحاشا ودھدی آبادی، وڈے مسئلے پیدا کر رہی اے۔ رکھاں دی انھے واہ کٹائی نے موسم بدل چھڈے نیں۔ پنجاب تھر بن رہیا اے تے ساڈا شاعر آکھدا اے۔

کٹائی رکھاں دی روکو گے اودوں

جدوں پنجاب اوہناں تھر بنایا

ساڈا شاعر وضع دار تے روایتاں اتے عمل کرن والا اے۔ جوئی تے بھنوجے دا آدر پنجاب دے خون خمیر وچ شامل اے بھنوجا، بھرا ہوندا اے تے جوئی نوں پتر دار جاتا جاندا اے۔ ظفراعوان نے وی کسے سوہنے انداز نال مت دتی اے۔

کدی پتراں توں اوہنوں گھٹ نہ سمجھیں

توں دھی رانی دا جھوں ور بنایا

ساجی اُج بچ، اڑ آندے لوکاں دے گھاؤ گھپ و بہار، لوکاں دی ان پڑھتا تے جہالت، کسے دے بوٹاں اُتے چمک تے کسے دے چہرے وی بے چمک، ساج دا ایہ و بہار ویکھ کے ظفراعوان دی کوک پکار سنو۔ بہت سارے شعراں وچوں بہت گھٹ مثالاں دینا میری مجبوری اے۔ اوہدا کلام پڑھوتاں ہر شعراں اک مثال اے۔

تماشے تے تماشا ہو رہیا اے

جدھر ویکھو سیایا ہو رہیا اے

مری ممتاز جے مر جاندی ظفری

میں اوہدے نام تے کالج بناندا

سانوں ڈینگے ہتھوں ہوون دو شہید

آپ یو کے جاؤ، ہووے جد زکام

جس نے کرنی سی باغ دی راہی اوسے مالی دے ہتھ بچ آری اے

سبھ نالوں وڈی گل ایہ کہ ظفر اعوان دے من اندر پنجاب وسدا اے۔ پنجاب دے
راوی چناب، بیاس جہلم تے ستلج بارے اوہدانا سٹلجیا سانوں وی دکھی کردیندا اے۔ فرانس دا
سین دریا اوہنوں اودوں بھل جاندا اے جدوں اوہ اپنا پنجاب دیکھدا اے۔ فیر اوہ سوچدا
اے کہ پنجاب دے دریاواں وچوں پانی گھنڈا جارہیا اے۔ کل نوں کیہ ہووے گا۔

سین پیرس دا بھل گیا واں میں

انج میں وگدا چناب تکیا اے

قدر کیتی نہ پانی دی جیکر

راوی وگدا چناب ہووے گا

سکینڈے نیوین دیس دنیا دے سبھ نالوں ٹھنڈے دیساں وچ گئے جانداے نیں۔
ڈنمارک وی اوہناں وچوں اک اے۔ حیرانی والی گل اے کہ ایسے ٹھنڈے دیس اندر جا
کے وی ظفر اعوان نے اپنے من اندر داسیک قائم رکھیا اے۔ اوہدے من اندر پنجاب دا نگھ
باقی اے۔ رب اوہدا ایہ نگھ باقی رکھے تاں جے اسیں آئیندا وی ایہو جے من سیکویں شعراں
والیاں اوہدیاں کتاباں پڑھدے رہیے۔

ڈاکٹر جمیل احمد پال

لاہور، پنجاب

26 فروری 2022

ظفر اعوان تے اوہدی شاعری

پنجاب جوہ سلکھنی ایہدے بول سلکھنے! ایہدی واشنا وکھری تے ایہدے وچ جمن
والے گبرواں دی روپیڑ وکھری! ونڈ و بہار وکھراتے سوچ سمجھ وکھری۔ ایس جوہ دے
جمیاں نے ایہدے وسیب تے بولی دی نرولتا توں کدے وی پیر پچھاں نہیں پایا۔ سگوں
اودے نال سگوں انصاف کیتا اے۔ سماجھے اپنی ٹورے ٹردار ہندا اے اوتھے ای نال نال
نویں نویں نبھے ڈنڈیاں تے منزلاں دی پچھاں کرواندا ہندا اے۔ تے بند اپنی ماڑی چنگی
عقل دے آسرے بغیر کسے ٹھیدے ٹھیرے توں بُتی پھنڈ لیندا اے۔ فرق صرف اینا اے
کہ راہے چڑھن والا انجا جانہ ہووے۔

میرے ساہنے "واشنا" ناں دا پنجابی غزل دا مسودہ بیا ہو یا اے۔ جہدی نہ صرف
بجوت ای ظفر اعوان ہوراں نے کیتی اے سگوں اونوں اپنیاں ڈونگھیاں رماں تے
چکھڑیاں سدھراں راہیں سنج کے جوان وی کیتا اے۔ صدیاں توں ٹردی پھل تے بلبل
دے گھیرے آئی غزل دا پڑنی زمانہ ایہڈا موکلا ہو گیا اے کہ ہن زندگی دے سارے
مسئلیاں دا حل غزل دیاں جیاں ٹوہ ٹوہ کے کیتا جاندا اے۔ اکھراوہو ای نیں جہڑے پرت
پرت قلم دیاں بجاں سہہ سہہ اپنا کچھ مر کڈھاندا اے۔ پراہیناں اکھراں راہیں ورلے
ورلے لکھاریاں نے ایہناں دی سو بھادامان رکھیا اے۔ انج تے او بھڑ بولیاں دا آسرا لے
کے ردیف قافیے دی منجی ٹھوکن والے تھیرے نیں تے منجی نوں بھوایں کانوں پے جائے۔
پر جہڑی ہمت تے جودھ نال ظفر اعوان ہوری ٹرے نیں، اوہ ہور کسے سچ گھٹ ای
نظر بندی اے۔ ایہدے اکھراں وچ پنجاب بولی دی سندر تاخیالاں دے گھنڈ چوں پیر
پیر تے چا کردی دکھالی دیندی اے۔ ایہناں دا اے شعر ویکھو:

مخبتاں دا حساب کرنیں کمال کرنیں دلاں دے سودے خراب کرنیں کمال کرنیں

اک اجیہا گلہ جھڑانہ چاہندیاں ہوئیاں ویں کتے بُھاں چوں تنک جاندا اے تے
روح نوں وسوسے سچ پایا گا نہہ لنگھ ٹردا اے۔ ظفر اعوان ہوراں اکھراں راہیں شعراں دیاں
جھڑیاں مورتاں گھڑیاں نیں اوہ نویں پنجابی دا سرمایہ اے کیوں جے اوہ اپنے اصل نال
جڑیاں ہوئیاں نیں۔ اوہناں خیالاں راہیں اوہ سبھ کجھ الیکٹریا اے جو اوہناں دے اندر دی لوڑ
سی۔ اوہناں زمانے دے لو بھتے تے حرص تے جھاتی پاندے ہوئے، سماج تے اوہدے بنائے
ہوئے سسٹم دی بندیا کر دے ہوئے، زمانے دے چلتر پین تے اپنی ہینتا داسیا پا کر دے
ہوئے، ماڑے تے تگڑے دے وچکار دی اُسری کندھ توں جھاتی پا کے سچ تے جھوٹ دا متارا
کر دے ہوئے جھڑی وی گل کیتی، پورے سچ سبھ نال کیتی۔ اوہناں دے کجھ ہور شعر ویکھو:

بڑی ڈاڈی اے مہجوری
وطن توں دور مزدوری
اساں رکھی وی کھا لینی
اساڈی منگ نہیں چوری

میں تیرا مان رکھنا واں
میں تیتھوں ڈر نہیں جاندا

مرے شعراں چوں خون رسدا اے
حرف ہوئے نیں آر پار مرے

بہار آئی تے بٹھے باہو فرید وارث نوں وی پڑھاں گا
میں شو دا ہر گیت گا وناں ایں بہار آون توں پہلے پہلے

میں راہواں وچ بنا مطلب نہیں زلیا
 میں تیری واشا نوں لہجہ رہیا واں
 مرے رستے تے نا کے لائے جس نے
 توں بیٹھک وچ بٹھایا ویکھیا اے
 مریا اے باپ بٹھکھا قلاں تے دیگاں پکیاں
 رسماں ثواب کٹھیا فرضاں دا خون کر کے
 جو رت تری نوں پسینہ کر کے نچوڑ دا اے
 توں اوہنوں جی جی جناب کرنیں کمال کرنیں

اوہناں اپنے آل دوالے کھلریاں لوڑاں تے تھوڑاں نوں تھاپڑ دے کے سوایا اے
 تے گھبرایا نہیں! سگوں اوہناں دی گڑتن نوں اکھراں دی مٹھاس نال بھر سٹیا اے۔ ایس
 سبھ دے نال نال اوہناں ایسا پکا تکرڑی وٹا پھڑیا اے کہ شعر نہ رتی گھٹ ہووے تے نہ
 سرسائی ودھ، سگوں ہر گل پورے ونج و بہار نال کیتی اے۔ ایہ ظفر اعوان ہوراں دی سنتویں
 کتاب اے، جنہوں پڑھن دامینوں موقع ملیا۔ ظفر صاحب صرف چوٹی دے شاعری نہیں
 بندے وی بھلے مانس نیں۔ اوہناں دی اے کتاب پنجابی بولی دے ودھا وچ سوہنا تے
 سلکھا او دھم اے۔ میرے ولوں ایہناں نوں اپنی سوہنی کتاب لکھن تے ڈھیر ودھائیاں جی۔
 اللہ سوہنا کامیاب کرے آمین۔

رانا جہانگیر منظر

برسلز، بلجیم

2022 فروری

واشناست سمندر پار دی

ظفر اعوان پر وادی پنجاب دے چھویں دریا دے اک باگے دی "واشنا" ہے۔ پیشے دے اعتبار نال الیکٹریکل انجینئر ہے تے سبھاؤں نگھا گھا جی۔ ہن خورے پنجاب توں ست سمندر پار دنیا دے اک کنڈھے وسدے یورپی ملک ڈنمارک وس کے اوہ شاعر بنیا یاں پنجاب چوں تخلیقی مٹی دی ڈلی اوہ اپنے کسے کھنڈ پٹھ لکا کے کے گیا سی۔ پر میرا پہلا تعارف اوہناں نال یورپین لٹریچر سوسائٹی دی صدر تے پنجاب یونیورسٹی دی ادبی سفارت کار صدف مرزارا ہیں ہويا۔ جس نے ظفر اعوان دی انجسراہنا کیتی، میں اچھا اوہدے ول تکیا کیوں کہ صدف توں سراہنے شہد بلوانا کوئی سوکھی گل نہیں۔ اسیں ظفر اعوان جی نوں اپنے پنجاب یونیورسٹی دے سالانہ مشاعرے اتے بلوایا تے اوہناں صدف جی نوں حرف بہ حرف سچا ثابت کر دتا، اک اک شعر تے داد سمیٹی سگوں میلہ لٹیا۔ میں اودوں اوہناں دے مزاج وچ لگے گھے طنزناں دی تیر پرتی شاعری راہیں اوہناں دی باطنی حساسیت تے چھویں جس دی فریکوئنسی دا گوہ لالیاسی۔

کچھ دن پہلاں ظفر اعوان نال فون تے گل ہوئی تے اوہناں مینوں دسیا کہ اوہ پنجابی دیاں مخصوص بحراں توں اڈ دو جیاں بحراں وچ غزلاں تے کم کر رہے نیں۔ ایہ سُن کے تے خوشی ہوئی پر میری بہتی دلچسپی اوہناں دی غزل دے سرناویاں تے مہاڑاں نال سی کیوں مینوں تخلیق کار دی تخلیقی جیون چرخی دی تند تانی دیاں اٹکلاں ویکھنا ہمیش توں سو بھدا اے۔ سو فکری حساسیت تے اسلوب دی سادگی دے نال نال ظفر دے عصری فہم نے مینوں کئی تھناں تے ٹنپیا، روکیا تے سوچن دیاں سمتاں دکھایاں۔

خدا نوں مستیاں دے اندر لکا کے

توں کیہ دینداری بنانی اے منزل؟

ایہ جو دنیا تے مارو ماری اے
لو بھ لالچ دی دستکاری اے

نہیں مالک فقط واری اے تیری
مری جاں یاد نہیں اتہاس تینوں؟

تسیں ویکھیا کہ اوہدے استنہائیے تے کنایے راہیں طنز دے تیرادھ سے ضمیراں
نوں کیوں تہدے نیں؟ اوہنے خوبصورتی دے نال منکھاں دی کم ظرفی، سیاستداناں دے
ڈرالیاں، نظام دے کھوکھلے پن تے سماجی برائیاں دے کوجھنوں اگاڑیا ہے۔

خدا دی خلق نوں لٹن توں پہلاں
خدا نوں متھا ٹیکن جا رہیا واں

دل دا مریض بن کے ٹھیا سی جیل توں
اکھاں دکھا رہیا اے مفروز دیس دا

چوراں دی مہربانی فوجاں داشکر یہ
ناں ہو گیا اے چوکھا مشہور دیس دا

جو چڑھاوے چڑھدے نیں اوہ آپ دے
ساڈے حصے اللہ اللہ رام رام

پردیس وچ بیٹھے وطن دے اک واسی نوں ہجراں تے وچھوڑیاں دی دات توں سوا
اپنیاں دے سرد رویاں تے ولایتی دستوآں دی لالسا تے لالچ کوں دلوں ولوڑیا ہے۔ ایہ
شعر ویکھو:

ماڑے نوں حق جے دیندا دستور دیس دا
پردیس وچ نہ مردا مزدور دیس دا

دھیان دے گھر وساندا میں بڈھا ہو گیا

میرا بڑھاپا میرے پُتراں میں کھا لیا

قبضہ شریکاں کیتا میری زمین تے

میرا مکان میرے ویراں میں کھا لیا

اُتے دتیاں ساریاں مثالاں نوں دیکھئے تے ساڈی ظفر اعوان بارے مڈھ وچ کیتے
گل تہانوں ٹھیک لگے گی کہ اوہ سائنس دے کرشمے تے تخلیق دے معجزیاں نوں دیکھدا وی
ہے تے اپنے پڑھن سنن والیاں نوں دکھاندا وی ہے۔ اصل وچ اوہ آگہی تے جاگرتی
والے اوس گھرانے دا جی ہے جنہاں علم دے قلعے اسارے تے بوہے باریاں سبھناں لئی
کھول دتے ایہدی کنسووی اوہدے ہاں ساویں ہے۔

میں وفاواں دا پاٹھ پڑھیا اے

عشق میرے نصاب دے وچ اے

مدینے توں ٹر کے جو کربل گئے سی

ظفر اوہناں نے ای پچھانی اے منزل

سو عشق دیاں کتاباں تے نصاباں نوں بنان تے سو دھن والے ہر سے دی آواز
ہوندے نیں۔ ظفر اعوان وی اوہناں وچوں اک ہے۔

ڈاکٹر نبیلہ رحمان

ڈائریکٹر شعبہ پنجابی لینگویج اینڈ کلچر

پنجاب یونیورسٹی لاہور

25 فروری 2022

ظفر اعوان..... اک امیر شاعر

سچے رب دانظفر اعوان ہوراں تے ڈھیر سارا کرم اے، ایہ اوہ امیر لکھاری اے جنہوں
 سچے رب نے سچے اکھراں تے خیالاں دا ڈھیر سارا رزق دان کر چھڈیا اے، ظفر اعوان
 ہوری اردو پنجابی دے منے پر منے شاعر نیں۔ زیر نظر کتاب اوہناں دے پنجابی کلام دا
 مجموعہ اے جہداناں اوہناں "واشنا" رکھیا اے، اس توں پہلے اوہناں دیاں تن اردو تے تن
 پنجابی دیاں کتاباں نامتا کھٹ چکیاں نیں۔ ظفر اعوان اک ایسے ماحول دی طلب دا طالب
 اے جتھے سارے امن، پیار تے آپسی مل ورتن دی روایت نال جڑے ہوئے نیں۔ ظفر
 اعوان ہوری ایسے طرحاں باکمال تے روشن خیال تے پیار دی واشنا وچ مہکے معاشرے دا
 سفنا ویکھدے ہوئے اگا نہہ ودھ رہے نیں اوہناں نوں ڈھیر ودھائیاں تے تسلیاں اے کہ
 چھیتی ہی انقلابی تبدیلیاں آن والیاں نیں۔

تانگھ تے آس ای انسان نوں تے اوہدے جذبیاں نوں زندہ رکھدی اے، ظفر اعوان
 ہوراں دی آس چنگے دناں دی آس وی اے تے اوہناں دی حیاتی دا آئینہ وی، جہدے وچ
 اوہناں دیاں سدھراں امیدیاں دا عکس نظر آندا اے۔ واشنا پڑھ کے دل نوں رج تسلی ہوئی
 کہ ساڈے سوہنے پنجاب تے ماں بولی پنجابی نوں پیار کرن والیاں دی سنی گئی۔ ایس ویلے
 پنجاب وچ اردو دے نال نال پنجابی دیاں وی کئی کتاباں چھپ رہیاں نیں تے جہڑے
 شاعر ایس نیک کم وچ حصہ پارہے نیں اوہناں وچوں اک چوٹی داناں ظفر اعوان ہوراں دا
 وی اے۔ ظفر اعوان ہوراں دی ایہ کتاب "واشنا" اک خالی کتاب ای نہیں بلکہ ایہ او جڑ راہ
 تے دیوے بال رہی اے۔

ظفر اعوان دی ہر غزل دسدی اے کہ اوہ بہت ودھیا لکھاری اے تے اوہ سدھے
 سادھے اکھراں راہیں وڈی گل کرن دا ڈھیر ول جاندا اے۔ ایہ سچا نگینہ ست سمندروں پار
 بہہ کے وی ماں بولی وچ کمال کیتی جا رہیا اے، پنجاب تے پنجابیاں نوں ایہناں اتے ڈھیر

مان اے۔ ظفر اعون ہوری اپنی شاعری وچ مشابہت تے اشارے چوں ویں ورتدے نیں
 تے انج لگدا اے چوں اکھراو ہناں دی قلم دے نگے اتے کھیڈ دے نیں۔ "واشنا" دا اک
 اک اکھرا وشنا و نڈر رہیا اے، ظفر اعوان ہوراں دی ایہ کتاب بڑے طعیناں تے مہنیاں دا
 جواب دے رہی اے، اس کتاب دا ہر شعر ہر اس بندے نوں ٹھکواں جواب دیوے گا جہڑا ایہ
 آکھدا سی کہ پنجابی غزل وچ پنجابی شاعر فعلن فعلن توں ہٹ کے کجھ وی نہیں کہہ
 رہے۔ ظفر اعون ہوراں نے ہتھلی کتاب "واشنا" وچ 20 ون سونیاں بحر اں تے ڈھیر ودھیا
 کلام آکھیا اے، ایہ پنجابی ادب وچ بہت وڈھا وادھا ہو یا اے، اینیاں بحر اں تے پنجابی
 غزلاں لکھن داسہرا ظفر اعوان ہوراں دے سراے، اس ہیرے نے پنجابی شاعر اں دے
 قبیلے نوں اک وکھری دنیا تے وکھری راہ دکھائی اے۔ شعراں دی چس مانو:

کم ذات چپ دلاں نوں سنسان کر گئی

بہتر سی ہوندی رہندی گل بات بیلو

ہوون بے خاب وڈے نیندر نہیں آؤندی

سو کے نہیں بدلے حالات بیلو

پکی کنک تے کاہنوں آیا اے لشکدا

کچی تے جہڑا بدل و سیا نہ پیر جی

دھیاں دے گھر وساندا میں بڈھا ہو گیا

میرا بڈھاپا میرے پُتراں نے کھالیا

جدوں چاہیا میں اکھاں میٹ لیاں

جدوں ویکھن تے آیا ویکھیا اے

خورے عملاں وچ کیوں نہیں وِسدا

جو جو تیرے خطاب دے وچ اے

تک کے اساڈی حالت سورج وی ہس پیا اے
چھاواں نوں لہہ رہے آں رُکھاں دا خون کر کے

ہجر نوں لمی سزا ہووے گی ظفیری
عشق دے دربار چیتہ آگیا اے

کس کس چڑھانیاں نیں کس کس نیں سہکنا
وَنجارا جاندا اے بانہواں دی واشنا

یاراں محل بنائے کھیاں نیں دولتیاں
حصے مرے چ آئی پیڑاں دی شاعری

تمنے کس معیار تے ونڈے گئے سی
لوک آپے ای نتارا کردے پئے نیں

ہر شعر سوہنا آکھن تے ظفراعوان ہوراں نوں لکھ لکھ ودھائیاں تے کروڑاں مبارکاں،
میری ظفراعوان ہوراں نال فیسک راہیں آشنائی ہوئی تے ہُن اوہناں نال ہر دیہاڑے
درچوکل ملاقات ہوندی اے اوہ چاہے پردیس وچ نیں، اس ولی صفت شاعر دی واج تے
مدبرانہ گل بات روزا ہیناں نوں میرے ساہویں لیا کے بٹھادیندی اے، ظفراعوان ہوری ڈھیر
مجبتی انسان نیں۔ دلی دعا اے، سچا رب میرے سوہنے ویردی واشنانوں ڈھیر عزتاں بخشے۔

حافظ صادق فدا قادری

چیرمین ادبی تنظیم سجرے پھل
دینا ناتھ بھائی پھیر وپاکستان
27 فروری 2022

مان جوگ پنجابی شاعر

پنجابی زبان ساڈی ماں بولی اے، ایہ اوہ زبان اے جہڑی صدیاں توں پنجاب دی شان اے جس نوں ورت کے بلھے شاہ، بابا فرید، وارث شاہ تے باقی صوفی شاعراں نے لوکائی نوں ہدایت دارستہ دکھایا۔ اوہناں توں بعد وچ آون والے پنجابی شاعراں نے وی اوہناں دے ایس مشن نوں جاری رکھیا ہو یا اے تے اپنی شاعری نال ایس زبان دے ودھا لئی اپنیاں کوششاں کردے پئے نیں۔

ایہ اوہناں دناں دی گل اے جدوں ظفر اعوان ہوری دسمبر 2019 وچ چھٹی گزارن لئی تقریباً اک مہینے واسطے پاکستان آئے سی تے پورے پنجاب دے ادبی حلقیاں وچ تھر تھلی مچ گئی سی۔ اس اک مہینے دے دوران ظفر اعوان ہوراں دے اعزاز وچ پنجاب بھر دے دکھو دکھ شہراں اندر 20 توں 25 مشاعرے ہوئے سی۔ اک مشاعرہ پڑھن توں بعد میں تے اعوان صاحب اک گڈی وچ بہہ کے سیالکوٹ توں پنڈ واپس جا رہے سی۔ میں ظفر اعوان ہوراں نوں کہا کہ کافی عرصے توں میں اک گل نوٹ کیتی اے کہ زیادہ تر پنجابی شاعر صرف فعلن فعلن وچ کلام کہندے نیں بلکہ تقریباً سارے ای شاعر ایس بحر دا استعمال کردے نیں، کسے ہور بحر نوں گھٹ ہی ورتدے نیں۔ گلاں گلاں وچ اسی دوویں ایس نتیجے تے پہنچ گئے کہ اک ایسی کتاب وی ہونی چاہیدی اے جہدے اندر ساریاں بحراں وچ کلام ہووے سوائے فعلن فعلن دے یعنی فعلن فعلن تے نہ ہووے تا کہ جہڑے لوک کہندے نیں کہ پنجابی شاعری صرف فعلن فعلن وچ ای ہندی اے، اوہناں نوں پتہ چلے کہ پنجابی شاعری ساریاں بحراں وچ ہو سکدی اے۔ ظفر اعوان ہوری پہلے توں ای بہت ودھیا

پنجابی غزلاں کہہ رہے سی ایس لئی ظفر اعوان ہوراں نے حامی بھر لئی کہ اوہ اگلی کتاب انشا اللہ فعلن فعلن توں بغیر شائع کرن گے۔ اج مینوں بہت خوشی ہو رہی اے کہ ظفر اعوان ہوراں نے اپنی گل نوں پانی دتا اے تے اج ایہ کتاب ”واشنا“ دی صورت وچ ساڈے کول میسر اے، جہدے وچ کئی بحراں دے 20 مختلف اوزان دا استعمال کیتا گیا اے جہڑا کہ پنجابی ادب دی تریخ وچ اپنی مثال آپ اے۔

ظفر اعوان ہوراں دی اے پہلی کتاب نہیں، ایس کتاب توں پہلے اوہناں دیاں چھ کتاباں آچکیاں نیں، اوہناں نے اردو زبان وچ وی بڑی خوبصورت تے سپیڈی شاعری کیتی اے۔ ظفر اعوان ہوری ساڈے علاقے دی شان نیں تے ساڈے پورے سیالکوٹ دا فخر نیں، اللہ سوہنا اوہناں نوں ہور ہمت، علم تے توفیق عطا فرمائے کہ اوہ ماں بولی دی خدمت کردے رہن۔

پنجابی بوہت سوہنی، مٹھی تے سچی زبان اے، جہڑے پنجاب واسی ایس توں منہ پھیر لیندے نیں اوہناں دی دنیا وچ کوئی پچھان نہیں رہندی، اپنی پچھان نوں قائم رکھن لئی سانوں اپنی ماں بولی نال جڑ کے رہنا چاہی دا اے۔ ظفر اعوان ہوراں نے اپنے آپ نوں ماں بولی نال پکاپکانتھیا ہو یا اے۔ جسراں کہ میں اُتلیاں سطراں وچ وی کیہا اے کہ اوہناں نے بھر پور اردو شاعری وی کیتی اے پر بہت ماں بولی وچ کلام کیتا اے، حالانکہ اوہ پورپ وچ رہندے نیں پر اپنی ماں بولی نوں نہیں بھلے، اوہ اتھے وی مشاعریاں دا بندوبست کردے نیں۔ اوہ یورپ وچ بہت ساریاں تنظیمیں دا حصہ بن کے پنجابی زبان دی ترویج و ترقی لئی اپنا کردار ادا کر رہے نیں۔

اک واری فیر کہواں گا ساڈے لئی بڑے فخر دی گل اے کہ ساڈے علاقے وچوں ظفر اعوان ہوراں نے پنجابی زبان وچ شاعری نوں فروغ دین دے نال نال اپنے اندر دی کیفیت تے معاشرتی مسائل دے اظہار لئی ماں بولی دا انتخاب کیتا اے۔ اخیر وچ اوہناں

دے کجھ اشعار تہا ڈی نذر کر کے اجازت چاہواں گا۔

میں نعرے لائے نہ دعوے کیتے
میں عشق کھٹیا درود پڑھ کے

تُوں جتھے جانا ایں رنگ خشبو وی نال جاوان
تُوں اک دے پھل نوں گلاب کرنایں کمال کرنیں

اے کجھ سال اِس چندری محبت توں کنارا کر
ایہ پاپن خون پیندی اے، ایہ بچیاں دا تماشا نہیں

میں زخماں نوں ہوا لانی اے ظفری
ترے تحفے میں اِنج کھولاں گا بہہ کے

کنارے اُتے جھکھو جھل رہے نیں
میں پانی وِچ ہوانوں لہ رہیا واں

لؤن توں پہلے آپاں ہر گئے آں
چوہیں دشمن توں ڈریا جا رہیا اے

حسد کردا ہے تیرے توں میں جھلیا
تری نوٹو نوں بیٹھک وِچ نہ لاند

دل نوں سکون فر وی ہویا نہ پیر جی
میں پی گیا واں سارے تعویذ گھول کے

میں صحراواں دے دکھڑے جاندا واں
میں ریتاں اُتے پانی لکھ رہیا واں

اوہ وی آندی سی نانکے اپنے
مین ہوندے سی چار عیداں تے

اسی واسی ہاں گُزرے ہوئے کل دے
اساڈا اج پُرانا ہو رہیا اے

نہر کندھا چانی خشبو تے چیتز دی ہوا
توں جے میرے نال ویں تے چارے میرے نال نیں

جہدے پُت دا بٹہ گرجاں کھا گئیاں
بابا قبراں پھولدا اے مار دو

یاراں محل بنائے، کھٹیاں نیں دولتیاں
ہتے مرے بچ آئی پیڑاں دی شاعری

ارشاد احمد نیازی

سیالکوٹ

22 فروری 2022

میرے شعراں چوں خون رسدا اے
حرف ہوئے نیں آرپار مرے

غزلاں

میرے دل نوں قرار دے مولا

میرے سینے نوں ٹھار دے مولا

واشنا پھٹے میرے اکھراں چوں

میںوں ایسی بہار دے مولا

میںوں معراج تک جو لے جاوے

اودے ہتھ وچ مہار دے مولا

جہڑا انصاف نوں کرے قائم

اوس نوں اختیار دے مولا

رُشد نوں پیشوا بنا میرا

رحمتاں دا حصار دے مولا

اس توں پہلے کہ موت آ جائے

میری ”میں“ نوں وی مار دے مولا

میںوں حمداں دی بخش کے دولت

شعر میرے نکھار دے مولا

حق دا رستہ دکھایا ہادی ﷺ نے

پیر عرشاں تے پایا ہادی ﷺ نے

دھی ملن واسطے جدوں آئی

اپنی پگ نوں وچھایا ہادی ﷺ نے

اُس دا بوہا اے ابنِ بو طالبؓ

شہر جہڑا وسایا ہادی ﷺ نے

رب دی دھرتی نظام وی رب دا

حکم رب دا سُنایا ہادی ﷺ نے

جہڑا بت خانہ بنیا ہويا سي
 اوہنوں کعبہ بنایا ہادی ﷺ نے

سانوں دے کے کتاب مالک دی
 ساڈا رُتبہ ودھایا ہادی ﷺ نے

اج وی ونڈ دا پیا اے نور ظفر
 جہڑا دیوا جگایا ہادی ﷺ نے

میں جووی منگیا درود پڑھ کے

اوہ مینوں ملیا درود پڑھ کے

میں نعرے لائے نہ دعوے کہتے

میں عشق کھٹیا درود پڑھ کے

خدا دی رحمت دا بھید مینوں

خدا نے دسیا درود پڑھ کے

میں اگو درتے الکھ جگایا

میں کاسہ بھریا درود پڑھ کے

درود آقا ﷺ نوں پیش ہویا
میں عرشیں پجیا درود پڑھ کے

نماز دے وچ درود پڑھیا
میں بندا بنیا درود پڑھ کے

سلام راہواں نے کیتے ظفری
میں گھرتوں ٹریا درود پڑھ کے

پُرانا اے رستہ پُرانی اے منزل
 اسماں دوجی واری وی پانی اے منزل
 سفر کولوں ڈر کے جو بیٹھے نیں رہندے
 اوہ کہندے نیں ایہو کہانی اے منزل
 خدا نوں مسیتاں دے اندر لکا کے
 تُوں کیہ دینداری بنانی اے منزل؟
 جدوں بھید ”لا“ دا توں پایا تے ویکھیں
 ترے پچھے آپے ای آنی اے منزل

میں منزل نوں تکیا اے راہواں توں پہلے
مرے رستیاں دی تے بانی اے منزل

اے موسیٰ و عیسیٰ محمد ﷺ دے والی
ترے تخت دی راج دھانی اے منزل

مدینے توں ٹر کے جو کربل گئے سی
ظفر اوہناں نے ای پچھانی اے منزل

اے ویلا نہیں آیا اے خیمے نہیں لانے
 اے مکیا نہیں پینڈا اے خیمے نہیں لانے
 بھرم ٹٹیا نہیں حالے اے کچھ آس باقی اے
 اے ملیا نہیں دھوکھا اے خیمے نہیں لانے
 اے حق سچ لئی آپاں بڑا ای دور جانا اے
 اے جھنڈا نہیں گڈھنا اے خیمے نہیں لانے
 اے کچھ دیرتی ریت اُتے ہور ٹرنا اے
 اے صحرا نہیں مکیا اے خیمے نہیں لانے

اوہ جس نے ہوندا اپنی تے قیامت تیک رونا اے
 اے سورج نہیں پھٹیا اے خیمے نہیں لانے
 لمپیڑ اروزہ رکھنا اے کنارے جس دے تسیاں نے
 اے دریا نہیں دسیا اے خیمے نہیں لانے
 اساڈا خون کر کے اصل وچ جس آپ مرنا اے
 اے قاتل نہیں آیا اے خیمے نہیں لانے

بڑا مصروف ساں میں یار پرسوں
 ملن نوں آئے سی اوہ گھار پرسوں
 مرے پتر چویں کل لڑ رہے سی
 بنے گی ہور اک دیوار پرسوں
 کسے دے اتھر واں دا زہر پی کے
 میں دتا ہاسیاں نوں مار پرسوں
 ترے شاہین اے چڑھدے دے شاعر
 میں کھاندے دیکھے نیں مُردار پرسوں

انھیرے پھٹ پئے سی دیویاں چوں
پڑھی جس ویلے میں اخبار پرسوں
میں ہوکا ”یاعلیٰ“ دا لاونا اے
پھڑے جاون گے سبھ غدار پرسوں
اے میں سان تے بیٹھا واں ظفری
پھڑاں گا فیر میں تلوار پرسوں

ہڈاں توں ماس کھو کے مرضاں نے کھا لیا
 باقی جو بیچ گیا سی سوچاں نے کھا لیا
 قبضہ شریکاں کیتا میری زمین تے
 میرا مکان میرے ویراں نے کھا لیا
 نھیرے دا ہو رہیا اے پرچار ہر جگہ
 سورج دی روشنی نوں شاماں نے کھا لیا
 دھیاں دے گھر وساندا میں بُڈھا ہو گیا
 میرا بڑھاپا میرے پُتراں نے کھا لیا

اوہ کیہ اُمید رکھے تیرے تے حا کما
جس دے نیانیاں نوں بھکھاں نے کھا لیا

فٹ پاتھتے کتاباں جتیاں نیں شلف وِچ
تعلیم دے سفر نوں سڑکاں نے کھا لیا

اک عرصہ ہو گیا اے سٹا نہیں ظفر
گدا اے نیندراں نوں خاباں نے کھا لیا

مَیں ساہواں چوں قضا نوں لبھ رہیا واں
 مریضاں توں شفا نوں لبھ رہیا واں
 کنارے اُتے جھکھڑ جھل رہے نیں
 مَیں پانی وِچ ہوا نوں لبھ رہیا واں
 مرے سینے چ گن دا ورد ہويا
 مَیں پتھر وِچ خدا نوں لبھ رہیا واں
 مَیں راہواں وِچ پنا مطلب نہیں رُلیا
 مَیں تیری واشتا نوں لبھ رہیا واں

بھلا مینوں سیانا کون آکھے

میں یاراں چوں وفانوں لہہ رہیا واں

ہوس تے حرص نوں اکھاں سچ بھر کے

میں وستی و سچ حیا نوں لہہ رہیا واں

جو توبہ نوں نہ ٹٹن دیوے ظفری

میں ایسے پارسا نوں لہہ رہیا واں

مَکِیا ناہیں ٹھار چیتز آگیا اے
 ہُن تے آجا یار چیتز آگیا اے
 کندھاں اُتے کھڑ پئی اے گلد پہر
 بچناں میرے گھار چیتز آگیا اے
 الہڑاں دا جوہناں مہکان دے لئی
 لے کے گجرے ہار چیتز آگیا اے
 ساوی دھرتی نیلا انبر ویکھیا تے
 اُٹھ پئے بیمار چیتز آگیا اے

ہور کٹاں پت جھڑاں نوں رووناں بے
چھڈ دیو سرکار چیتڑ آگیا اے
دیکھ کے پھلّاں نوں چیتے آوندی اے
مینوں اک ٹیار چیتڑ آگیا اے
ہجر نوں لہی سزا ہووے گی ظفری
عشق دے دربار چیتڑ آگیا اے

نويس کہہ کے پرانی لکھ رہيا واں
 محبت دی کہانی لکھ رہيا واں
 مرے اکھراں چوں خشبو آ رہی اے
 میں پھلاں دی جوانی لکھ رہيا واں
 بقا دی رمز نون میں پا لیا اے
 فنا نون وی میں فانی لکھ رہيا واں
 میں صحراواں دے دکھڑے جاندا واں
 میں ریتاں اُتے پانی لکھ رہيا واں

زمیناں تے حویلی پُت نوں دے کے

میں کملی دھی نوں رانی لکھ رہیا واں

خدا دے امرتوں دوویں بنے سی

دھرت نوں اپنا ہانی لکھ رہیا واں

جو دسیا سی مرے مرشد نے ظفری

میں غزلاں دی زبانی لکھ رہیا واں

رات نوں جاگن دے عادی سارے میرے نال نہیں
 چن نہیں تے فرکیہ ہو یا تارے میرے نال نہیں
 آس دی ڈوری نوں گنڈھاں مار کے رکھیا اے میں
 سبھاں حالے تیک تیرے لارے میرے نال نہیں
 ویریاں ساہویں کھڑاواں اج وی سینہ تان کے
 تیریاں اکھاں دے اوہ ہنگارے میرے نال نہیں
 جنہاں نوں سرتے بٹھایا اوہ مرے مارو ہوئے
 یار جھڑے تیرے اُتوں وارے میرے نال نہیں

نہر کندھا چانی خشبو تے چیتڑ دی ہوا

توں جے میرے نال ویں تے چارے میرے نال نیں

تیرے حصے آگئی اے یارا بے خبری دی نیند

خاب جو میں جاگ کے پرکارے میرے نال نیں

میرے چاروں پاسے ظفیری بیلیاں دی واڑسی

ہولے ہولا کر گئے نیں بھارے میرے نال نیں

نیھرے نوں چُن لیا اے سورج نوں رول کے
 کجھ وی نہ ہتھ آیا خشبو نوں تول کے
 ایسی وی گل نہیں میں جمیا سی بے زباں
 میں چُپ دی پپنی نوں کھٹیا اے بول کے
 اج وی کھڑا واں متھا سردل تے ٹیک میں
 کاسے سچ خیر پا دے بوہے نوں کھول کے
 حالے میں تیرے مکھ نوں بھلیا نہیں ذرا
 لیکی اے تیری فوٹو یاداں نوں پھول کے

دل نوں سکون فر وی آیا نہ پیر جی
 میں پی گیا واں سارے تعویذ گھول کے
 بیٹھی ہوئی سی منزل میری اڈیک وچ
 یارو میں رُل گیا واں رستے چ ڈول کے
 ٹکدا نہیں کوئی وی اگے مرے ظفر
 جس دن میں گھر چوں نکلاں خطرے نوں مول کے

تُوں کہہ رہیا ایں جس نوں پُھلاں دی واشنا
 مینوں اوہ لگ رہی اے سجاں دی واشنا
 کس کس چڑھانیاں نیں کس کس نے سہکنا
 وُجارا جاندا اے بانہواں دی واشنا
 کڈھدا عرق میں یا فر عطراں نوں بھالدا
 بھلدی جے مینوں تیرے ساہواں دی واشنا
 سَنگھ لینا واں میں اکثر شیشی نوں کھول کے
 رکھی اے سانہہ کے میں وصلوں دی واشنا

کنی عجیب گل اے جاگن توں بعد وی
 آندی پئی اے مینوں خاباں دی واشنا
 کِلیاں نوں وِچ لوکاں مرلے خرید لے
 پنڈاں نوں کھا گئی اے شہراں دی واشنا
 باغاں دی راکھی ساتھوں ہونی نہیں ظفر
 سانوں تے لگ گئی اے راہواں دی واشنا

آندے ہوئے نہیریاں نوں بھال کے
 شاموں شامیں بیٹھاں دیوے بال کے
 توں بنائی سی جو آٹے دی چڑی
 رکھی اے اج تیک میں سنبھال کے
 چھت نوں بدّل اکھاں کدّھن لگ پئے
 لیڑے سکّنے پائے سی کھنگال کے
 پُٹھی گنتی ساہواں دی چلدی رہی
 مر گیا میں زندگی نوں پال کے

واج مینوں جد وی ماری پریتاں
ٹُر پیا مینیں موسماں نوں ٹال کے
آخری ویلے وطن نوں جا رہیاں
یورپاں دے وِچ جوانی گال کے
موم دا باوا بنا دِتا ظفر
اوپنے مینوں بانہواں دے وِچ ڈھال کے

اس واروی تساں نے تکیا نہ پیر جی
اس واروی میں گھل کے ہسیا نہ پیر جی

کیتا میں ورد اوہویں دسیا چویں تسیں
فر وی اوہ میرے دل توں لتھیا نہ پیر جی

پکی کنک تے کاہنوں آیا اے لشکدا
کچی تے جھڑا بدل و سیا نہ پیر جی

چلھے مرے بچ برفاں اس دن ای جم گئیاں
جس دن وڈیرے اگے نچیا نہ پیر جی

فکراں دے بوہے راہیں آندی رہی ہوا

سوچاں تے تالا میتھوں وجیا نہ پیر جی

ایہو اے میری پونجی ایہو کمائی اے

شعراں بنا میں کجھ وی کھٹیا نہ پیر جی

اٹھی جو پیڑ دل چوں مکھڑے تے آگئی

ظفری توں حال دل دا لکیا نہ پیر جی

ویرھے دے وچ کھڑا سی تری یاد آگئی
 کجھ سوچدا پیا سی تری یاد آگئی
 خورے چناب نال تراکیہ اے سلسلہ
 گجرات میں گیا سی تری یاد آگئی
 مینوں ریاضتاں دا وی لبھا نہیں صلہ
 میں جوگ لے لیا سی تری یاد آگئی
 محفل جدوں عروج تے پہنچی سی اوسلے
 میں شعر پڑھ رہیا سی تری یاد آگئی

اللہ نبی توں بعد اسانوں تے ہر گھڑی
تیرا ہی آسرا سی تری یاد آگئی

تکلیا جدوں وی کھول کے اکھٹاں نوں میں کدی
ہر یار بے وفا سی تری یاد آگئی

اوہ وقت تیرے نال جو کٹیا سی میں ظفر
مولا دی اوہ عطا سی تری یاد آگئی

جدوں جاواں میں پگ داشملہ نیواں کر کے جاناواں
 میں دھی رانی دے سوہرے پنڈ بڑا ای ڈر کے جاناواں
 میں ہر صورت محبت امن، دل جوئی دا حامی آں
 جے فر وی لڑنا پے جاوے میں گھرتوں مر کے جاناواں
 سدا تتیاں ہواواں توں بچن دی ماں دعا کر دی
 مرے لئی اگ دھخاندی اے جدوں میں ٹھر کے جاناواں
 کوئی ویندا اے مرے کپڑے کوئی صندوق گن دا اے
 وطن والے کوں جانن میں کیہ کیہ جر کے جاناواں

ترے درتوں فقیراں نوں کدے خیرات نہیں لہھی
میں ایسے واسطے اکھاں دے کا سے بھر کے جانا واں

میں تینوں جاندا واں ہار تیتھوں جر نہیں ہونی
توں ایہو ای سمجھدا رہ میں تیتھوں ہر کے جانا واں

اوہ بھاویں سرتے ہتھ رکھ دے یا فر دھتکار دے ظفیری
میں مرشد دے دوارے تے انا واں دھر کے جانا واں

کسے مُورت کسے پتھر بنایا
 میں اپنے دل نوں تیرا گھر بنایا
 اوہ اڈنا وی سِکھا دیوے گا اک دن
 چڑی دے یوٹ دا جس پر بنایا
 کٹائی رُکھاں دی روکو گے اودوں
 جدوں پنجاب اوہناں تھر بنایا
 مرے مارو ہوئے تلواراں والے
 میں لفظاں دا جدوں لشکر بنایا

اساڈا حال بدن آئے سی جو
 اسانوں ویچ اوہناں زر بنایا
 کدی پُتراں توں اوہنوں گھٹ نہ سمجھیں
 تُوں دھی رانی دا جنہوں ور بنایا
 بنایا سی ظفر مین خضر جس نوں
 مرے ہر موڑ نوں اُس ڈر بنایا

اوہنے ہر بھید چھاپ دتا اے
 اوہنوں موقع میں آپ دتا اے
 تینوں راہواں بچ موت آئی اے
 مینوں جوگی شراب دتا اے
 بوہسکی سوٹ میں سوایا اے
 اوہنے لہنگے دا ناپ دتا اے
 میری اک وی نہیں سنی اوہنے
 اپنا سبھ کجھ الاپ دتا اے

رب جے دیوے تے دین والا بن
 مینوں ایہ درس باپ دتا اے
 جس دی خاطر میں پھٹ لوئے نیں
 اوہنے گجیاں دا تاپ دتا اے
 جو تھکیواں سی لہہ گیا اے ظفر
 اوہنے جد مونڈھا تھاپ دتا اے

ترے توں اولھے ہو کے زندگی مینوں گوارا نہیں
 تری جھولی سچ سر ہووے مرا ایہ وی تقاضا نہیں
 اے کجھ سال اس چندری محبت توں کنارہ کر
 ایہ پاپن خون پیندی اے، ایہ بچیاں دا تماشا نہیں
 مرے کجھ فرض نیں جھڑے میں ہر صورت نبھانے نیں
 ذرا مصروف ہاں اچکل ترے کولوں میں نسیا نہیں
 جو ہوئی بولدا ہووے ضروری نہیں اوہ دوشی اے
 جو اچّا بول دا اے اوہ ہمیشہ ہی تے سچا نہیں

مئیں اکثر شاموں شامیں نیند دی وادی چ ہونا واں
 ترے آون دا سُنیا تے مئیں ساری رات سُنتا نہیں
 مرے اسراں اچانک آن دا کارن نہ کچھ حالے
 توں بس اینا سمجھ لے ہُن ترے ہن ہور سردا نہیں
 جدوں دا گوج کیتا ای قبیلے توں مرے یارا
 قسم مولا دی اوہدوں دا ترا اعوان ہسیا نہیں

زمانے بھر توں زراس ہو کے
 میں تھک گیا واں اداس ہو کے
 ملن نوں اج رات آ نہ جاواں
 میں چاننی دا لباس ہو کے
 جے اچّا ہونا ای نیواں ہو جا
 گرو میں بنیا واں داس ہو کے
 جے بھٹی سڑیاں تے فرکیہ ہو یا
 میں ہونٹھ پچھے گلاس ہو کے

پرائی دھرتی تے رُل گیا واں
میں دیس اپنے دی آس ہو کے

میں عام ہوندیاں وی عام نہیں ساں
میں خاص ہو یا نہیں خاص ہو کے

خدا دے سینے دا واسی ظفری
میں خاک چھانی اے ماس ہو کے

ساتھوں دکھرا سوچدا اے مار دو
 جہڑا جہڑا بولدا اے مار دو
 جتے بوہا ڈھو لیا اے چھڈ دیو
 باریاں جو کھولدا اے مار دو
 اک تے اوہدا رنگ وی چٹا نہیں
 دوجا اگوں ٹوکدا اے مار دو
 اگو پلڑے رکھ کے خاص و عام نوں
 بھار سبھ دا تولدا اے مار دو

جہدے پُت دا جُٹہ گر جاں کھا گئیاں
 بابا قبراں پھولدا اے مار دو
 ہو کے اک ادنیٰ سپاہی پلس دا
 ساڈی گڈی روکدا اے مار دو
 جیندیاں قابو ظفر نے آنا نہیں
 شوہدا موجی موجدا اے مار دو

جدوں اور نہیں جاندا
 میں اوہدے گھر نہیں جاندا
 نہ ہووے سینہ کعبہ جے
 دلے چوں شر نہیں جاندا
 میں اوتھوں ہو کے آیا واں
 جدھر لشکر نہیں جاندا
 میں تیرا مان رکھنا واں
 میں تیتھوں ڈر نہیں جاندا

نہیں کمتر میں باؤ جی
جے میں دفتر نہیں جاندا
جو سبھ دی خیر منگدا اے
کدی اوتر نہیں جاندا
شریکے نوں شکایت اے
ظفر کیوں مر نہیں جاندا

ایہ جو دنیا تے مارو ماری اے
 لوبھ لالچ دی دستکاری اے
 جس نے کرنی سی باغ دی راہی
 اوسے مالی دے ہتھ بچ آری اے
 تُوں جو نچیا اے ناچ تیرا نہیں
 تیرے پچھے کوئی مداری اے
 مینوں اوہ خاک ہون نہیں دیندی
 میرے اندر جو خاکساری اے

تُوں خدا نوں وی وچ دیویں گا
جے تری سوچ ہی بزاری اے
ہائے اوتھے وی رہنا پینا اے
جتھے بوہا نہ کوئی باری اے
میتھوں ظفری نبھا نہیں ہوئی
چوکی ڈاڈھی ایہ دنیا داری اے

پا کے پورا اوہ بھار آندا اے
 مرضی ہووے تے یار آندا اے
 جو وی پاندی اے اوہنوں چچا اے
 اوہنوں سولہ سنگھار آندا اے
 تیرا اقرار چیتے آئے تے
 میرے دل نوں قرار آندا اے
 چنگے ویلے پچ اک خرابی اے
 ہو کے واء تے سوار آندا اے

اوپدے سر ذمے داری ہوندی اے

جس دے ہتھ اختیار آندا اے

پیار دے بدلے پیار لبھدا ایں

مینوں تیرے تے پیار آندا اے

جتھے بچپن ہنڈایا اے ظفری

خواب وچ اوہو گھار آندا اے

دیویاں دے بیٹھاں لکے نہیریاں توں ڈر رہیاواں
 یارا تیرے بٹھاں دے میں ہاسیاں توں ڈر رہیاواں
 رات صدیاں توں ای چوراں دی حمایت کر رہی اے
 میں تے دن وچ پین والے ڈاکیاں توں ڈر رہیاواں
 بھیڑے سی جو وارو واری بھیڑا وہ کر دے رہے نیں
 چنگیاں دے دور وچ وی چنگیاں توں ڈر رہیاواں
 روٹیاں دی تھاں بندوقاں، انکھ دے بدلے سچ قرضہ
 نت نویں جو ہو رہے نیں سودیاں توں ڈر رہیاواں

جے سپاہی ویریاں دے آگئے تے کیہ کراں گا
 میں تے اپنے ملک دے ہی فوجیاں توں ڈر رہیاواں
 میں تے اوہ تستاواں جو دریاچ ڈب کے مر گیا اے
 قبر وچ وی سم دے ہوئے پانیاں توں ڈر رہیاواں
 مینوں میرے حاسداں نے اچھا شاعر من لیا اے
 سچی دساں ظفری ہن میں بیلیاں توں ڈر رہیاواں

میری اکھ نے سراب تکیا اے
 تھل بچ کھڑیا گلاب تکیا اے
 ”سین“ پیرس دا بھل گیا واں میں
 اج میں وگدا چناب تکیا اے
 جس دے والاں بچ رات لگدی سی
 اوہدے سرتے خضاب تکیا اے
 جھڑی پردے نوں قید کھندی سی
 اوہدے مکھ تے نقاب تکیا اے

تیری تبدیلی توں میں رجیا واں

میں ترا انقلاب تکیا اے

شام تک وعظ کر رہیا سی جو

راتیں پیندا شراب تکیا اے

میری پہلی بچ اٹاں اگیاں نیں

سرگی ویلے میں خاب تکیا اے

ایہو کہہ رہے نیں سبھ بھیڑا ویلا آئے گا
 مینوں اسراں لگدا اے چنگا ویلا آئے گا
 حالے تیک تے اپنی ترلے پا کے گزری اے
 اللہ جانے خورے کد اپنا ویلا آئے گا
 جس طراں ٹرے دنیا وقت اسراں ٹر دا اے
 آپاں ودھیا ہوئے تے ودھیا ویلا آئے گا
 میرے نال وی یارا چٹا جھوٹھ بولیں گا
 سوچیا نہیں سی میں ایسا ویلا آئے گا

سُنیا سی بزرگاں توں اللہ والیاں اُتے
 آخری زمانے وِچ اوکھا ویلا آئے گا
 بے حیائی فیشن تے جھوٹھ اعلیٰ ظرفی اے
 ہور اِس توں ودھ کے کیہ ماڑا ویلا آئے گا
 پرسوں راتیں باپو نے خاب وِچ ایہ کیہا سی
 رب تے آس رکھ ظفری اچھا ویلا آئے گا

گالھ دے بدلے پچ حاضر ہے سلام
 آپ جی دے آپاں نسلاں توں غلام
 ساڈی کھل دی پیریں جٹی پاؤ آپ
 خون ساڈے دے پیو بھر بھر کے جام
 تہاڈے لئی جائز ہے بندے چک لوو
 ساڈے لئی تے اکھ وی چکنا ہے حرام
 سانوں ڈینگئی ہتھوں ہوون دو شہید
 آپ یو۔ کے جاؤ ہووے جد زُ کام

جو چڑھاوے چڑھدے نیں اوہ آپ دے
 ساڈے حصے اللہ اللہ رام رام
 لوک بھکھے مردے نیں تے مردے رہن
 آپ دی سرکار نوں ہووے دوام
 جبر دی چکی چ ماڑے پس گئے
 خورے آوے گا کدوں حق دا امام
 جلد ہی کجھ ہون والا اے ظفر
 ظلم دا بہتا نہیں چلدا نظام

ایہو ڈر کھا گیا سوچدے سوچدے
 جے اوہ گھر آ گیا سوچدے سوچدے
 اوہنوں پُچھیا میں دس تیرا لگدا واں کیہ
 ہس کے شرما گیا سوچدے سوچدے
 اوہدے چہرے نوں اکھ بھر کے تکیا سی میں
 دل نوں رُشنا گیا سوچدے سوچدے
 پیشی ویلے ملن دا میں کیہا جدوں
 اوہ وی گھبرا گیا سوچدے سوچدے

تازگی دی جو تبلیغ کر دا رہیا
 آپے مُرجھا گیا سوچدے سوچدے
 بھیرا بولن توں بہتر ہے چپ ہی رہو
 مینوں سمجھا گیا سوچدے سوچدے
 کھبّی اکھ نال کر کے اشارہ ظفر
 سوچ وِج پا گیا سوچدے سوچدے

جتی مستی شراب دے وِچ اے
 اُس توں ودھ کے شباب دے وِچ اے
 اوہ دکھالی بچ ہو نہیں سکدا
 حُسن جھڑا حجاب دے وِچ اے
 بخش مینوں وی اک عصا مولا
 میری سوہنی چناب دے وِچ اے
 جہدی دھرتی نظام وی اوہدا
 مَیں نہیں کہندا کتاب دے وِچ اے

خورے عملاں چ کیوں نہیں دِسدا

جو جو تیرے خطاب دے وِچ اے

میں وفاواں دا پاٹھ پڑھیا اے

عشق میرے نصاب دے وِچ اے

جس دی تعبیر وی اے خاب ظفر

خاب تکیا میں خاب دے وِچ اے

تُوں سبھ تُوں وکھرا ہوویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی
 تُوں سارے داغ دھوویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی
 ترے سچے ترے کھبے مثالی لوک ہوون گے
 تُوں جتھے وی کھلوویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی
 بڑی ہی آس لائی سی تری تقریر دے اُتے
 اساڈے دُکھڑے چھوویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی
 تُوں ساڈی ہرنشی دے وِچ اساڈے نال ہوویں گا
 اسی روئے تے روویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی

اساڈے ماس نوں وڈھ کے تُوں غیراں نوں کھوا دیتا
 تُوں ساڈے پھٹ پروویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی
 ترے تُوں پہلیاں نوں مونڈھیاں تُوں لاه کے سٹیا سی
 تُوں ساڈا بھار ڈھوویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی
 اساں کیتی نہیں ظفری کدے وی تانگھ محلاں دی
 تُوں ساڈی بانہہ تے سوویں گا اسانوں ایہ بھلیکھا سی

رَل کے بہندے سی یار عیدیاں تے
 سینہ دیندے سی ٹھار عیدیاں تے
 بانغے جاندی سی پینگاں جھوٹن نوں
 کڑیاں چڑیاں دی ڈار عیدیاں تے
 چاچے تائے سی عیدیاں دیندے
 رکھ کے نوٹاں سچ پیار عیدیاں تے
 فلم دیکھن نوں شہر جاندے سی
 لے کے چاچو توں کار عیدیاں تے

جھنڈیاں لگدیاں سی گلیاں وِچ
دیوے جگدے سی گھار عیداں تے

اوہ وی آندی سی نانکے اپنے
نین ہوندے سی چار عیداں تے

دور وطنوں توں یاد سجاں دی
کر دی اے اشکبار عیداں تے

کاہدی پردیسیاں دی عید ظفر
غم دی سہندے نیں مار عیداں تے

تینوں کہواں تے کیہ کہواں تُوں تے مری سُندا نہیں
میں تیرے پتھے کیوں ٹُراں تُوں تے مری سُندا نہیں

میں تیری خاطر پوری وستی نال متھا لا لیا
ہُن اس تُوں اگے کیہ کراں تُوں تے مری سُندا نہیں

تیرے گناہواں نوں میں اپنے سرتے رکھ کے دوستا
تیرے میں ہر جانے بھراں تُوں تے مری سُندا نہیں

دس دن ہوئے میں منجے تُوں اٹھیا نہیں پر تینوں کیہ
تیرے لئی جیواں مراں تُوں تے مری سُندا نہیں

میری کسے گل دا توں پورا مل نہیں پانداں جدوں
 بہتر ہے میں چپ ہی رہواں تُوں تے مری سُندا نہیں

تینوں پرانے ساتھ دے رُتے دا اندازہ نہیں
 تُوں پیر پھڑیا اے نواں تُوں تے مری سُندا نہیں

تُوں جھڑی تھاں تے ہتھ چھڑا کے دور ہو یا سین ظفر
 میں اج وی اوتھے ہی کھڑاں تُوں تے مری سُندا نہیں

کھڈاری نہیں مداری اے

جو ہریا اے جواری اے

تری پرواز جعلی اے

تری وقتی اڈاری اے

تری نیت نہیں چنگی

ترے لیکھاں سچ خواری اے

توں جس توں پر کٹائے نیں

بڑا چا تر شکاری اے

مرے پیراں سچ چھالے نیں
ترے تھلے سواری اے
اے ملنا مناسب نہیں
اے ایہ وقت بھاری اے
خبر بن جائے گی ظفری
جو حالے رازداری اے

چلھے سچ پا کے پھوکی یاداں دی ڈاڑی
 کردا میں ہور کئی درداں دی چا کری

یاراں محل بنائے، کھٹیاں نیں دولتاں
 حصے مرے سچ آئی پیڑاں دی شاعری

ساحل تے دریا دوویں مارو ہوئے مرے
 میں وگدے پانیاں توں منگی اے چلپری

گڑیاں دے سینیاں وچ بھونچال آ گیا
 ڈیگر دے ویلے جدوی چھیڑی میں بانسری

کنکاں دے سئیاں نوں گُندن بنا گئی
 پہلی دے بنھے آ کے بیٹھی جو سُندری

اِس سال کوئی دن وی ڈٹھا نہ خیر دا
 اِس وار خورے کج دی آئی اے جنتری

رب نال رابطہ اے سدھا مرا ظفر
 سرڈا اے میتھوں مُلاں، پنڈت تے پادری

جدوں جو وی دکھایا ویکھیا اے

توں جو چینل چلایا ویکھیا اے

ترے سر تے جدوں سورج کھڑا سی

ترا کٹا اے سایا ویکھیا اے

مری چُپ نوں کویں توں شور کیہا

کویں گل نوں ودھایا ویکھیا اے

اسانوں پاٹ صبراں دا پڑھا کے

توں کس کس نوں رجایا ویکھیا اے

جدوں چاہیا میں اکھاں میٹ لیاں
جدوں ویکھن تے آیا ویکھیا اے

مرے رستے تے نا کے لائے جس نے
توں بیٹھک وچ بٹھایا ویکھیا اے

ظفر اعوان نے یاراں دے باجھوں
نہیں کجھ وی کمایا ویکھیا اے

ایہ نہ کہہ بے بسی دا ویلا اے
 جھلیا ایہ آگہی دا ویلا اے
 تیرے وچ گن نہیں امامت دے
 تیرے لئی پیروی دا ویلا اے
 آپاں کوٹھی مکان کیہ کرناے
 اپنا ہن واپسی دا ویلا اے
 جشن چھڈو خدا دا شکر کرو
 یارو ایہ عاجزی دا ویلا اے

خالی کمرہ اے پوری بوتل اے

ایہوتے شاعری دا ویلا اے

توں کلپتے پچ پھسیا ہویا ایں

یارا ایہ تازگی دا ویلا اے

نھیرا دب آیاں دیوے پٹھاں میں

ظفری ایہ روشنی دا ویلا اے

بڑی ڈاڈھی اے مہجوری
 وطن توں دور مزدوری
 میں تینوں رج کے تکنا ایس
 تری ہووے جے منظوری
 توں دوویں کھا گئیوں ویرا
 مری ادھی تری پوری
 ترے دورے نہیں منکدے
 مرے لئی زہر وے دوری

اساں رُکھی وی کھا لینی
اساڈی منگ نہیں چُوری

تُوں میرے نال نہ رُسدا
مری سُندا جے مجبوری

میں لیجھی اے کتاباں چوں
ظفر اکھراں دی کستوری

پسیاں دی بھلکھی اے جمہوریت
مطلبی اے لُچی اے جمہوریت

جدوی ہارے آں ہوئی اے دھاندلی
جتے آں تے جیتی اے جمہوریت

جو سمجھدے نیں وراثت تحت نوں
اوہناں لئی تے سچّی اے جمہوریت

فرق کھوتے گھوڑے دا کر دی نہیں
ہر کسے دی سگّی اے جمہوریت

تھاں تھاں ہو کے لا رہے نیں مولوی

دین توں وی اُچی اے جمہوریت

کپٹل ہل دا نظارہ دیکھ کے

لگداے موئی مئی اے جمہوریت

خورے کدھرے جاگدی ہووے ظفر

ساڈے ول تے سستی اے جمہوریت

اکھٹاں چوں ہو رہی اے برسات بیلو
 یاداں دی کڈھ رہیا واں خیرات بیلو
 اج اپنے اپنے گھرنوں جی بھر کے وکھ لو
 اج رات گوج والی اے رات بیلو
 اج دے یزیدیاں دے ہتھ ڈگ نہیں رہے
 پُرکھاں نوں بھل گئے نیں سادات بیلو
 اوہدے چ اپنی جت دی ڈٹھی اے میں جھلک
 ویکھن چ لگ رہی اے جو مات بیلو

ہوں جے خاب وڈے نیندر نہیں آوندی
 سو کے نہیں بدلے حالات بیلو
 کم ذات "چپ" دلاں نوں سُنسان کر گئی
 بہتر سی ہوندی رہندی گل بات بیلو
 اُچیاں دے نال یاری لاندہ نہیں ظفر
 اوہ جاندا اے اپنی اوقات بیلو

کالج دے زمانے توں ہاں دیوانہ ترا میں
 لکھدا رہیا واں تاہیں تے افسانہ ترا میں
 لیکھاں سچ مرے اک وی نہیں جامِ جدھر دا
 اج ویکھ کے آیاواں اوہ میخانہ ترا میں
 تیرے تے جدوں پہلی نظر میری پئی سی
 ونڈیا سی محلے سچ وی شکرانہ ترا میں
 اج اوہنوں وی کر آیاواں دریا دے حوالے
 جو سانہجھ کے رکھیا سی اوہ نذرانہ ترا میں

اک لمس دے بدلے بچ ایہ عُمر ادا وچھوڑا
 بھر دا پیا واں اج وی اوہ جرمانہ ترا میں
 میں آپ فقیراں دی طراں رہندا سی بھاویں
 خرچہ وی تے چکّیا سی نا شاہانہ ترا میں
 کنٹین تے جاوَن دی ظفر لوڑ نہیں سی
 مٹکھ وکھ کے رنج جاندا سی روزانہ ترا میں

ماڑے نوں حق جے دیندا دستور دیس دا
 پردیس وِچ نہ مردا مزدور دیس دا
 دھیاں ویاہن پاروں مرلے نہ وِچدا
 کِرساں جے نہ ہوندا مجبور دیس دا
 دل دا مریض بن کے ٹھیا سی جیل توں
 اکھاں دکھا رہیا اے مغرور دیس دا
 ہوون گے لوکی اودوں رنج کے ذلیل روز
 ہووے گا جد وی حاکم مغرور دیس دا

چوراں دی مہربانی فوجاں دا شکریہ
 ناں ہو گیا اے چوکھا مشہور دیس دا

دارو دوا اے جس دارب دا نظام بس
 ہر زخم بن گیا اے ناسور دیس دا

مٹی نوں مٹی کر دے مٹی دا دکھ ظفر
 جیندا نہیں زیادہ مہجور دیس دا

ہوئے گا جگمگ بنیرا آس رکھ
 آئے گا پردیسی تیرا آس رکھ
 دیویاں دا تیل پورا کر دا رہ
 ہون والا اے سویرا آس رکھ
 ناامیداں نوں نہیں ملدی مراد
 جے توں چاہنایں ساتھ میرا آس رکھ
 اتھے نہیں تے اوتھے ہووے گا حساب
 بچ نہیں سکدا لٹیرا آس رکھ

صابراں دے نال ہوندا اے خدا
 ظلم دا ٹٹے گا گھیرا آس رکھ
 پہلے پُترا زور لا، تدبیر کر
 فیر اُس توں بعد شیرا آس رکھ
 ہجر مینوں وی نہیں سردا ظفر
 چھیتی پاواں گا میں پھیرا آس رکھ

محبتاں دا حساب کرنیں کمال کرنیں
 دلاں دے سودے خراب کرنیں کمال کرنیں
 تُوں جتھے جانا ایں رنگ خشبو وی نال جاون
 تُوں اک دے پُھل نوں گلاب کرنیں کمال کرنیں
 تُوں بھُل گیا ویں میں تیرا اکلوتا آئینہ سی
 تُوں میتھوں وی ہُن حجاب کرنیں کمال کرنیں
 میں بیڑی سگرٹ سگار تک نوں وی ہتھ نہ لاواں
 تُوں میرے اگے شراب کرنیں کمال کرنیں

جو رت تری نوں پسینہ کر کے نچوڑا اے
تُوں اوہنوں جی جی جناب کرنیں کمال کرنیں

تُوں اک وی وعدہ وفا نہیں کیتا میں جاندا واں
تُوں آئے دن جو خطاب کرنیں کمال کرنیں

میں تینوں عملاں دے بارے جدوی اے پچھیا ظفیری
تُوں میرے ساہویں کتاب کرنیں کمال کرنیں

میں اپنی نیند وچن جا رہیا واں
 میں وڈے خاب ویکھن جا رہیا واں
 ترے لہجے دی سردی دس رہی اے
 میں ٹھنڈی اگ نوں سیکن جا رہیا واں
 میں اوہدے بوہے وچوں لنگھنا اے
 میں اپنے قد نوں مچن جا رہیا واں
 جو آئے دن تماشے لاوندا ایں
 میں ویکھن نوں اوہ کھیکھن جا رہیا واں

خدا دی خلق نوں لٹن توں پہلاں

خدا نوں متھا ٹیکن جا رہیا واں

مرے مکھ تے تراوٹ ایس لئی اے

میں پُھل دا متھا چُمن جا رہا واں

جو رکھے جوڑ کے یاراں نوں ظفری

میں ایسا پچّ پچن جا رہیا واں

پارساواں دا دور جاری اے
 ویلا فر وی وطن تے بھاری اے
 رسی کھچ کے اوہ دسدا رہندا اے
 باس باندر نہیں مداری اے
 ہار کے وی نہ جہڑا گھبرائے
 سمجھو اوہ مطمئن جواری اے
 کھٹے مٹھے نیں اوہدے درباری
 کوئی شیریں کوئی مزاری اے

نہیر مہنگائی دا نہ رُکیا تے
ایہ تری آخری اڈاری اے
سارے وعدے بھلا کے بیٹھا ایں
تسے حیران دنیا ساری اے
اج وی حامی اے تیرا یار ظفر
ایسے گل دی تے بے قراری اے

ترے بارے جدوں سوچاں گا بہہ کے
 میں اتھراں نوں کویں روکاں گا بہہ کے
 تری غلطی سی یا میری خطا سی
 میں سبھ کجھ ساہمنے رکھاں گا بہہ کے
 اے روزی دے اڈے تے کھڑاواں
 انا دے کھدّ ونوں پھولاں گا بہہ کے
 میں پہلی وار وی مایوس نہیں ساں
 میں دوجی وار وی اٹھاں گا بہہ کے

تُسی تعظیم وِچ جس دی کھڑے او
میں اوہدے بھارنوں تولوں گا بہہ کے

کویں ٹھٹ ساہویں تینوں بھیڑا کہندا
جے کلا ٹکریں تے ٹوکاں گا بہہ کے

میں زخماں نوں ہوا لانی اے ظفری
ترے تحفے میں اج کھولاں گا بہہ کے

تُوں وعدہ اپنا نبھاونا اے بہار آون تُوں پہلے پہلے
 تُوں ایس واری وی آونا اے بہار آون تُوں پہلے پہلے
 مِیں ساہویں تینوں بٹھا کے اپنے تے اکھ تری دا بنا کے شیشہ
 مِیں سرمہ اکھتاں چچ پاونا اے بہار آون تُوں پہلے پہلے
 اوہ کچھلی واری دا نین پیچا مِیں ایس واری اے پورا کرنا
 مِیں ڈور ما بچھا وی لاونا اے بہار آون تُوں پہلے پہلے
 تُوں نرم گندلاں لیادے مینوں سرہوں دے نسرن تُوں پہلے ڈھولا
 مِیں ساگ رج رج کے کھاونا اے بہار آون تُوں پہلے پہلے

میں پھیری والے توں پُھلاں والے ایہ سارے بُوٹے خرید لے نیں
 میں ویڑھا اپنا سجاونا اے بہار آون توں پہلے پہلے
 بہار آئی تے بلھے باہو فرید وارث نوں وی پڑھاں گا
 میں شو دا ہر گیت گاونا اے بہار آون توں پہلے پہلے
 اوہ بابا جس نے اساڈے اک ہون دی بشارت سی دتی ظفیری
 میں اوہدا لنگر پکاونا اے بہار آون توں پہلے پہلے

غریباں دا نہیں احساس تینوں
 حکومت آ گئی اے راس تینوں
 دکھا کے خاب نیندر کیوں اڈاندا
 جے ہوندا وعدیاں دا پاس تینوں
 میں تیرے زہرتوں جے بچ گیا تے
 کھواواں گا دے دا ماس تینوں
 ترے دل وچ خدا میں ویکھیا اے
 زمانہ آکھداے گرداس تینوں

نہیں مالک فقط واری اے تیری
 مری جاں یاد نہیں اتہاس تینوں؟

اوہ اکھاں نوں لُکا کے پھر رہے نیں
 جو کہندے سی کدی پر بھاس تینوں

میں خشبوواں دا سوداگر واں ظفری
 مرے توں آ رہی اے باس تینوں؟

روئیں نہ ہوں یارا غیراں دے ساہمنے
 لاویں نہ فیروں لارا غیراں دے ساہمنے
 تیری خطا نوں اپنی غلطی میں من لیا
 کیتا نہیں نتارا غیراں دے ساہمنے
 بچاں نے کنڈ کیتی تے کنڈ لگ گئی
 چلیا نہ کوئی چارا غیراں دے ساہمنے
 متراں نے میری گھل دے گھسے بنا لئیے
 بنیا نہیں وچارا غیراں دے ساہمنے

دیکھن چ بھادیں رج کے کوہجا ہوئے کوئی
 اپنا ای لگدے پیارا غیراں دے ساہمنے
 ورہیاں توں بعد وی اوہ چکلیا نہیں گیا
 پایا سی جو کھلارا غیراں دے ساہمنے
 چڑھدا نہ چن بے ظفری سکیاں دے ویردا
 دُبا نہ میرا تارا غیراں دے ساہمنے

تگڑے ہوون بھاویں ماڑے وک رہے نیں
پہلواناں تک دے کھاڑے وک رہے نیں

ساڈیاں فصلاں پڑاں وچ سڑگیاں نیں
مولوی صاحب دے ناڑے وک رہے نیں

لوٹیاں نے فیر ساڈے ووٹ وچے
جسراں ریڑھی تے سنگھاڑے وک رہے نیں

نفرتاں نے ہاسیاں نوں کھا لیا اے
جھڑے پاسے ویکھو ساڈے وک رہے نیں

رشتیاں دی بولی تھیں تھیں لگ رہی اے
 داج دے بدلے پچ لاڑے وک رہے نیں
 نعت خواواں نے عقیدت و پیج دتی
 ذاکراں دے ہوکے ہاڑے وک رہے نیں
 قدر تیرے شعراں دی اوتھے کیہ ہونی
 ظفری جتھے اوڑے آڑے وک رہے نیں

تماشے تے تماشا ہو رہیا اے
 جدھر دیکھو سیاپا ہو رہیا اے
 اسیں واسی ہاں گزرے ہوئے کل دے
 اساڈا اج پُرانا ہو رہیا اے
 میں پھوڑی اکھاں اندر پا کے بیٹھاں
 مرے دل وِچ جنازا ہو رہیا اے
 تُوں وی فرعون بن جاویں گا آخر
 جے تینوں وی اِشارا ہو رہیا اے

نظر لگے نہ شالا حاسداں دی

مرا پُت میتھوں اُچّا ہو رہیا اے

کتے دھرتی توں وی کڈھیا نہ جاواں

وفا توں لوچ تگلڑا ہو رہیا اے

سیاست تے یا فر مذہب دے ناں تے

ظفر تھال تھال ڈراما ہو رہیا اے

تینوں ماسا گل نہ پچی رہن دے
 جا کے دسی جھوٹی سچی رہن دے
 پکی ہوندی اے بے قسماں کھاہدیاں
 رہن دے توں یاری کچی رہن دے
 یارا اپنے سر تے ٹھنڈا پانی پا
 میرے سینے وچ جو مچی رہن دے
 روٹی ٹکڑ واسطے پردیس وچ
 جند نمائی کسراں نچی رہن دے

منگی دی گپڑی جو بنھی بیٹھا ایں
تینوں پورا وی نہ بچی رہن دے

تیرے سچ دے سچ نے اوہدوں چیکنا
جے کدے کیتی میں سچی رہن دے

دھی نوں پتر آکھ کے چھوٹا نہ کر
ظفری بچی نوں توں بچی رہن دے

مَیں جیکر استخارہ کیتا ہوندا
 ترے توں وی کنارا کیتا ہوندا
 کویں تینوں میں ہولا ہون دیندا
 تُوں میرے تے جے بھارا کیتا ہوندا
 جے میرے عذر دی تُوں لاج رکھدا
 تُوں جو کہندا مَیں سارا کیتا ہوندا
 مرے رستے دا جے تُوں دیوا بن دا
 مَیں تینوں اکھ دا تارا کیتا ہوندا

نہ اٹھر کیر دا میں پوری واٹے
جے تُوں ملنا گوارا کیتا ہوندا

خدا دے ہون دی دیندا گواہی
ترا جس نے نظارہ کیتا ہوندا

ظفر اعوان راہواں وِچ نہ رُلدا
جے منزل دا نتارا کیتا ہوندا

یا تے پورا حساب ہووے گا
 ورنہ کورا جواب ہووے گا
 توں اساڈے سچ آ کے رلیا نہیں
 ہن ترا احتساب ہووے گا
 ساتھوں جھک کے سلام نہیں ہونا
 ہوندا ہووے نواب ہووے گا
 ڈھڈ دی خاطر تماشہ عزت دا
 جی جی بیٹھو جناب ہووے گی

اپنا صدقہ جے آپ کھا جاواں
میںوں فر وی ثواب ہووے گا؟

قدر کیتی نہ پانی دی جیکر
راوی ورگا چناب ہووے گا

چھت غریباں نوں دے رہیا سی اوہ
رہن دے ظفری خاب ہووے گا

تری ہر گل تے جی آکھاں

میں ردیا جاں بے سی آکھاں

توں حوراں توں وی پیاری ایں

میں تینوں کیوں پری آکھاں

نہ انج انکار کریا کر

بے بھل کے کچھ کدی آکھاں

نہیں تے چُپ ای رہنا واں

بے آکھاں تے کھری آکھاں

میں نیکی نوں کہواں نیکی

بدی نوں میں بدی آکھاں

مرے گھر وی تے جمیاں نین

میں سبھدی دھی نوں دھی آکھاں

اوہ ماں دے پیر چُمد اے

ظفر نوں جتتی آکھاں

جو سٹنا سی اوہ رکھیا جا رہیا اے
 جو پھڑنا سی اوہ چھڈیا جا رہیا اے
 حیاتی دا سبق سکھنا سی جس توں
 غلافن وچ اوہ دھریا جا رہیا اے
 لڑن توں پہلے آپاں ہر گئے آں
 چوں دشمن توں ڈریا جا رہیا اے
 ترے دکھڑے ونڈاندا کون جھلیا
 جدھر روون تے ہسیا جا رہیا اے

ایہ دنیا رنڈی خانہ لگ رہی اے
چوئیں گھر گھر بچ نچیا جا رہیا اے
نروئے پن دے ناں تے شعراں اندر
سراسر کفر بکيا جا رہیا اے
زرگ بن ہی نہ جائے دھرت ظفری
چوئیں رُکھاں نوں وڈھیا جا رہیا اے

کسے تھیں فصلے ہوندے پئے نہیں

کسے تھیں تبصرے ہوندے پئے نہیں

ابے بولن دا ویلا آیا ناہیں

ابے کچھ مشورے ہوندے پئے نہیں

جو اُپے سی گھسیٹے جا رہے نہیں

جو ڈگے سی کھڑے ہوندے پئے نہیں

مجت فیر ہو جاوے گی لگداے

چویں ہُن رابلے ہوندے پئے نہیں

خدا ای جاندا اے بھید کیہ اے
جو سُنکے سی ہرے ہوندے پئے نیں

اوہ کم جو لُک لُکا کے ہو رہے سی
اوہ سبھ دے ساہمنے ہوندے پئے نیں

ترا وی ریٹ لگ جاوے گا ظفیری
چوہیں کھوٹے کھرے ہوندے پئے نیں

مَیں لمیاں پوڑیاں چڑھدا رہیا واں
 مَیں اپنی اصل توں ہٹدا رہیا واں
 عَرَق سِطراں دا میتھوں کڈھ نہ ہویا
 جو لکھیا سی مَیں اوہ پڑھدا رہیا واں
 کساناں دی دعا دا مان رکھ کے
 مَیں پورے دیس تے وسدا رہیا واں
 پرندے گھار میرا چھڈ گئے سی
 مَیں رُکھاں نوں جدوں وڈھدا رہیا واں

مَیں تیرے وین کسراں سُندا جھلیا
 مَیں اپنے آپ تے ہسدا رہیا واں
 مَیں اپنی قبر بارے سوچدا ساں
 جدوں وی سوکے مَیں اُٹھدا رہیا واں
 کسے نے جو کدے سُنیا نہ ظفیری
 مَیں رب دی ذات نوں دسدا رہیا واں

نہ پاویں رُعب فوجاں دا ڈراوے دے نہ بمباں دے
 تری کمزوری دُنیا اے اسیں عاشق واں موتاں دے
 ترے لئی ایہو بہتر وے لڑن دی ہور ضد نہ کر
 ترے توں سہہ نہیں ہونا اسیں عادی آں زخماں دے
 اسانوں تیریاں کندھاں تے باڑھاں روک نہیں سکنا
 اسیں عرشاں دے راہی آں، نہیں محتاج راہواں دے
 عمر دا دور ہوئے یا ہوئے ویلا ایوبی دا
 اسیں بچے نہیں مارے اسیں جانوں آں قدراں دے

اساڈے ساہمنے دریا سمندر ٹک نہیں پائے
 اساں ساگر نوں ٹپیا اے بنا کے گھوڑے موجاں دے
 تساں زیویں دے ٹوٹے لئی دھرت نوں لال کر دیتا
 جوڑ کھٹاں وانگ وڈھے نیں جگر گوشے سی ماواں دے
 ظفر اج وی مسلماناں جو زبانوں سی کے بیٹھے نیں
 نہیں توحید توں واقف اوہ بس بندے نیں غرضان دے

پیڑاں ڈھیر پیڑاں
 اٹھ پیاں نیں فیر پیڑاں
 جے تُوں سانوں پُرسہ دینا
 سینے دے وچ پھیر پیڑاں
 وٹیاں نوں سمجھائے کوئی
 کسراں جردے بیر پیڑاں
 رتی بھر دے سکھ دے کارن
 جتھے جردے سیر پیڑاں

دل دا ٹھوٹھا تڑ گیا تے
 اکھاں دیتیاں کیر پیڑاں
 بھکھاں دی میں پیشی بھگتی
 مینوں کیتا زیر پیڑاں
 ظفری اجرت لہھی ناہیں
 اتوں پایا نہیر پیڑاں

رکھ کے گتتاں تے واگ مڑیا نہیں
 دے کے دل نوں وراگ مڑیا نہیں
 چڑھدے یورپ دی اک پری پچھے
 جو گیا سی پراگ مڑیا نہیں
 جس نے کرنا سی درد دا دارو
 لا کے پیڑاں نوں جاگ مڑیا نہیں
 میری تعلیم دے لئی باپ مرا
 کر کے ساہواں تیاگ مڑیا نہیں

ڈنگ تے ڈنگ کسراں کھاواں گا
 اوہدے نیناں دا ناگ مڑیا نہیں
 میں غماں نوں الاپنا چھڈیا
 میرے گیتاں بچ راگ مڑیا نہیں
 قدر و صلاں دی اوس توں پُچھو
 جس دا ظفری سہاگ مڑیا نہیں

سٹنوں ویکھاں تے ٹیس اٹھدی اے

زخم پھولاں تے ٹیس اٹھدی اے

کون مظلوم کہڑا ظالم اے

گل جے کھولاں تے ٹیس اٹھدی اے

لفظ دھندے پئے نیں سینے وچ

کجھ وی بولاں تے ٹیس اٹھدی اے

تیری اکھ وچ میں کسراں ویکھ لوواں

شیشہ ویکھاں تے ٹیس اٹھدی اے

اکھاں میچاں تے پیر سوندی نہیں
سو کے اٹھاں تے ٹیس اٹھدی اے
جبر تے صبر رکھ کے تکرڑی وچ
جد وی تولاں تے ٹیس اٹھدی اے
جھوٹھ دے عادی ہو گئے آں سبھ
سچ جے آکھاں تے ٹیس اٹھدی اے

خاب ہوئے نین تار تار مرے
 یار نکلے نین یار مار مرے
 توں تے تیتلا وی چُک نہیں سکدا
 مینوں کھندے رہے سوار مرے
 مرے شعراں چوں خون رسدا اے
 حرف ہوئے نین آرپار مرے
 اوہدے ویڑھے وی اُگ پئی بیری
 روڑے سُدّا سی جھڑا گھار مرے

وار ہو یا نہ میتھوں یاراں تے
ساہمنے آئے کئی وار مرے
مونڈھا دتا اے مینوں غیراں نے
کہن نوں ہے نیں بھائی چار مرے
چُجیا قاتل نے قبر نوں میری
وین پائے ظفر مزار مرے

وید کولوں دوا نہیں لبھی

پیر کولوں دعا نہیں لبھی

رنگ ڈٹھے نیں پھل وی ویکھے نیں

باغ چوں آشنا نہیں لبھی

جس نے کندھاں نوں گھر بنانا سی

ہو گئی اے ہوا نہیں لبھی

لوڑ ہووے تے لوڑ لیندے نیں

بیلیاں توں وفا نہیں لبھی

ایسا مرنا وی کوئی مرنا اے
مر گیا واں فنا نہیں لیجھی

ہر وبا ہس کے جر گیا واں میں
عشق ورگی بلا نہیں لیجھی

مینوں پیڑاں چ پیڑ کے ظفری
آکھدا اے سزا نہیں لیجھی

تیری اکھ دا بے نیر ہوندا میں
 وگدے پانی دا پیر ہوندا میں
 تیرے آکھن تے اگ چوڑ جاندا
 عاشقان دا امیر ہوندا میں
 کھولدا جاہلاں دے سینے نوں
 علم دا ایسا تیر ہوندا میں
 خیر پاندا میں بادشاہواں نوں
 تیرے در دا فقیر ہوندا میں

تیرے سہرے سچ جے نہ لگداتے
اگلی رُت دا خمیر ہوندا میں

مان کر دا میں اپنے لیکھاں تے
تیرے ہتھ دی لکیر ہوندا میں

شاعری جے نہ کر دا یار ظفر
کوئی وڈا وزیر ہوندا میں

کیتی ہوئی گل دُبارا کر دے پئے نیں
 بھرتی پا کے شعر بھارا کر دے پئے نیں
 جِرحاں مارے نیں بڑے مردود نیں اوہ
 جو ادب دے نال کارا کر دے پئے نیں
 جھڑے سرکاری وظیفے لے رہے نیں
 دھکے شاہی نوں ہلارا کر دے پئے نیں
 اصل وِچ فرعون تے شدّاد نیں اوہ
 شعرال وِچ خود نوں وچارا کر دے پئے نیں

انج وی میرے گھوہ توں پانی بھر رہی سی
جو مرے مٹھے نوں کھارا کر دے پئے نیں

تمغے کس معیار تے ونڈے گئے نیں
لوک آپے ای نیتارا کر دے پئے نیں

اللہ اوہناں نوں پچھانے یار ظفری
جہڑے پرٹھی نوں چُبارا کر دے پئے نیں

میں لے کے ہار فرٹیشن تے جاندا
جے پچھلی وار توں ویلے تے آندا

تُوں مینوں میٹا فکشن بارے دَسدا
میں تینوں شعر بلھے دے سُناندا

بھرے ہوندے ترے اج وی بھڑولے
خدا دے دتے چوں جے دے کے کھاندا

تری کندھ ڈھے کے ویڑھے وچ نہ ڈگدی
جے چڑیاں دا توں چوگا چھت تے پاندا

مرپُت وی جے اے۔ سی، ڈی۔ سی ہوندا

میں وی لینٹر مسیتاں تے پواندا

حسد کردا جے تیرے تون میں جھلیا

تری فوٹو نون بیٹھک وچ نہ لاند

مری ممتاز جے مر جاندی ظفیری

میں اوہدے نام تے کالج بناند

مٹی نوں لال کیتا پھلاں دا خون کر کے
 نہیرے نوں پٹ رہے آں رنگاں دا خون کر کے
 اٹھتے کانے اجکل ہادی بنے ہوئے نین
 تقلید ہو رہی اے اکھاں دا خون کر کے
 نچد اسی جہڑا کل تک اک اک ٹکے دے اُتے
 اوہ پیر بن گیا اے فقراں دا خون کر کے
 مریا اے باپ بھکھا قلاں تے دیگاں پکیاں
 رساں ثواب کٹھیا فرضاں دا خون کر کے

کوئی دوائی دارو کوئی وظیفہ مرشد
 دل نون قرار آئے پیڑاں دا خون کر کے
 تک کے اساڈی حالت سورج وی ہس پیا اے
 چھاواں نون لہر ہے آل رُکھاں دا خون کر کے
 جس پاسے ویکھیا تُوں اُس پاسے کعبہ ہونا
 اک واری ویکھ ظفری غرضاں دا خون کر کے

پچھان

- پورانانا : ظفراقبال اعوان
 ادبى نانا : ظفراعوان
 جنم بھومى : سيالکوٹ جموں بارڈر (کنگرہ روڈ) تے واقع پنڈ ”ہرپال“
 حال مقیم : کوپن ہیگن، ڈنمارک
 تریخ نپیدائش : پہلی جنوری 1982
 میٹرک : گورنمنٹ ہائی سکول معراجکے، سیالکوٹ
 ایف ایس سی : گورنمنٹ جناح اسلامیہ کالج سیالکوٹ
 گریجوییشن : بی ایس کمپیوٹر سائنس
 یونیورسٹی آف سینٹرل پنجاب لاہور
 ماسٹرز : ایم ایس سی الیکٹریکل انجینئرنگ بی ٹی ایچ یونیورسٹی سویڈن، یورپ

شعری مجموعے

ست شعری مجموعے، چار پنجابی، تن اردو

پنجابی شعری پراگے

- 1- زیویں سدھراں دی
 2- عمران دے کھوہ

3- کندھاں اُتے گھاء

4- واشنا

اُردو شعری پراگے

1- آرزوئے سحر

2- مہاجر پرندے

3- دھیمی اذائیں

تنظیمی ذمہ داری

ادبی وثقافتی تنظیم ”بیلی“، ڈنمارک، یورپ

بانی چائن ٹی وی ڈیجیٹل ڈنمارک

تُوں کہہ رہیا ایں جس نوں پھلاں دی واشنا
 مینوں اوہ لگ رہی اے سجتاں دی واشنا
 کس کس چڑھانیاں نیں کس کس نے سہکتا
 ونجارا جاندا اے بانہواں دی واشنا
 کڈھدا عرق میں یا فرعطراں نوں بھالدا
 بھلدی جے مینوں تیرے ساہواں دی واشنا
 سنگھ لینا واں میں اکثر شیشی نوں کھول کے
 رکھی اے سانہج کے میں وصالاں دی واشنا

کئی عجیب گل اے جاگن توں بعد وی
 آندی پئی اے مینوں خاباں دی واشنا
 کلیاں نوں ویچ لوکاں مرے خرید لے
 پنڈاں نوں کھاگئی اے شہراں دی واشنا
 باغاں دی راکی ساتھوں ہونی نہیں ظفر
 سانوں تے لگ گئی اے راہواں دی واشنا

ISBN:9789695441476

9 789695 441476

غزنی سٹریٹ • اردو بازار • لاہور
 0300-4489310 - 0331-4489310
 nastalique786@gmail.com

نستعلیق
 Publications

